

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA RUSKÉHO JAZYKA

**RUSKÁ LIDOVÁ HUDBA A TRADIČNÍ
HUDEBNÍ NÁSTROJE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Eliška Strejcová

Ruský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Doc. Gigla Dzhyndzholiia, Csc.

Plzeň, 2023

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto cestou vyjádřila velké poděkování Doc. Gíglovi Dzhyndzholiiovi, CSc. za užitečné materiály, cenné rady, připomínky, odborné konzultace a metodické vedení této bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	2
1 RYSY RUSKÉ LIDOVÉ HUDBY.....	3
2 ŽÁNRY RUSKÉ LIDOVÉ HUDBY	6
2.1 HISTORICKÉ PÍSNĚ	7
2.2 LIDOVÉ BALADY	15
2.3 KALENDÁŘNÍ (SEZÓNŇNÍ) PÍSNĚ.....	19
2.3.1 Zimní písně.....	20
2.3.2 Vánoční písně	22
2.3.3 Masopustní písně	24
2.3.4 Jarní písně	27
2.3.5 Letní písně	29
2.3.6 Žňové písně.....	31
2.4 RODINNÉ A OBŘADNÍ PÍSNĚ	34
2.4.1 Ukolébavky	34
2.4.2 Svatební písně.....	35
2.4.3 Pohřební nářky	37
2.5 CHOROVODOVÉ A TANEČNÍ PÍSNĚ	38
2.6 PRACOVNÍ PÍSNĚ.....	40
2.7 LYRICKÉ PÍSNĚ	43
2.8 ČASTUŠKY.....	45
3 RUSKÉ TRADIČNÍ HUDEBNÍ NÁSTROJE	48
3.1 BICÍ NÁSTROJE.....	48
3.2 DECHOVÉ NÁSTROJE	50
3.3 STRUNNÉ NÁSTROJE	51
4 INTERPRETI RUSKÝCH LIDOVÝCH PÍSNÍ	53
ZÁVĚR.....	55
RESUMÉ	56
SEZNAM LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A UŽITEČNÝCH ODKAZŮ	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	60
PŘÍLOHA 1: FOLKLÓRNÍ KONCERT AUTORKY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	I
PŘÍLOHA 2: ČESKO-RUSKÝ SLOVNÍČEK HUDEBNÍ TERMINOLOGIE	IV
PŘÍLOHA 3: ČESKO-RUSKÝ OBRÁZKOVÝ SLOVNÍČEK TRADIČNÍCH RUSKÝCH HUDEBNÍCH NÁSTROJŮ	VI

Úvod

„Jsem přesvědčený, že každá z našich pravých lidových písní v takzvaném užším smyslu je skutečným vzorem nejvyšší umělecké dokonalosti. Považuji je za stejné mistrovské dílo v malém, jako ve světě větších forem jakoukoli Bachovu fugu nebo Mozartovu sonátu“

Béla Bartók

Lidová hudba je kulturní bohatství psané národem. Lidé jsou velice tvořiví, kreativní a již od dávných dob měli potřebu realizovat se, otisknout kus sebe právě do písně. Je důležité si uvědomit, že lidová hudba je magickým počátkem hudebního dění a je z ní čerpáno v dalších etapách vývoje hudby. Lidová hudba neodmyslitelně patří k ruskému národu, k ruské kultuře.

Bakalářská práce se věnuje studiu ruské lidové hudebně-instrumentální kultury. Cílem této bakalářské práce je zvýšení povědomí o ruském folklóru, zvážení zvláštností ruské lidové hudby, jejích žánrů a popis tradičních ruských hudebních nástrojů.

Práce je dělena do čtyř kapitol, ve kterých je zkoumána tradice lidové hudby a jsou rozebírány žánry ruského folklóru. Dále jsou detailně popsány některé tradiční hudební nástroje, které jsou známé nejen na území Ruska. Poslední kapitola je věnována ruským umělcům, kteří svou lásku k folklóru dávali najevo formou sběratelství lidových písní, jejich interpretací a šířením lidové tradice dál.

Další částí bakalářské práce je praktická část, která pojednává o snaze autorky bakalářské práce šířit ruskou a českou lidovou hudbu mezi studenty, konkrétně formou přednášky „Фольклорный праздник“. Cílem přednášky bylo porovnat ruskou a českou folklórní tradici, zmapovat tradiční ruské a české hudební nástroje a v neposlední řadě interpretovat a společně si zazpívat české lidové písně a tradiční ruské častušky. Tato přednáška je autorkou práce popsána v příloze 1.

Součástí této práce jsou dvě další přílohy, které obsahují česko-ruský slovníček hudební terminologie a česko-ruský obrázkový slovníček tradičních ruských hudebních nástrojů.

1 RYSY RUSKÉ LIDOVÉ HUDBY

Lidová hudba je nedílnou součástí každé země, každého národa. Lidovou hudbu považujeme za základní kámen hudební kultury jako takové.

Lidovou tvorbu můžeme rovněž označovat termínem folklór¹, jenž je zkoumán vědci z různých oborů – lingvisty, historiky, psychology, sociology a mnohými dalšími. Každá věda si v něm najde to, co ji zajímá. Věda, která z folklóru především čerpá je etnologie², věda zabývající se kulturním dědictvím národa. Hudební folklór je písňová lidová tvorba zobrazující mentalitu a charakteristické rysy národa, ukazuje vztah člověka k přírodě, k rodině, k vlasti a může zobrazovat i určitý nesouhlas, protest. Společně s termínem folklór vznikl i termín folkloristika, což je věda, která zkoumá folklór, folklórní díla.

Lidé již od pradávna měli potřebu sdílet své myšlenky, podělit se o své radosti, ale i starosti, ukázat své postoje k probíhajícím událostem, vyjádřit své pocity a emoce. Chtěli opěvovat krásu přírody, vlasti, žen a všeho, co je obklopovalo.

V Rusku se o tvorbu lidové hudby zpočátku zasloužili zejména rolníci, řemeslníci, rybáři, mořeplavci, bojovníci, později (v 18.–20. století) také vojáci, námořníci a nakonec básníci, muzikanti, herci, revolucionáři.

Lidová tvorba vždy fascinovala vědce, spisovatele, básníky, skladatele a mnohé další. „Народ — не только сила, создающая все материальные ценности, он — единственный и неиссякаемый источник ценностей духовных, первый по времени, красоте и гениальности творчества философ и поэт, создавший все великие поэмы, все трагедии земли и величайшую из них - историю всемирной культуры.“³

O lidové tvorbě se nezmiňoval pouze Gorkij, ale i další významné osobnosti. K lidové hudbě a jejímu těsnému propojení s pracovním procesem se vyjádřil například hudební kritik Vladimír Vasiljevič Stasov⁴. Nikolaj Vasiljevič Gogol⁵ napsal o těsném spojení ruské

---

¹ Termín folklór vychází z anglického označení folk-lore („lidová moudrost“), poprvé se objevil v Anglii v polovině 14. století. (ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 5).

² Termín etnologie vychází z řeckých termínů „ethnos“ (národ) a „logos“ (slovo).

³ ГОРЬКИЙ, М. О литературе. Литературно-критические статьи. Москва: Сов. писатель, 1953. С. 48.

⁴ Vladimír Vasiljevič Stasov (1824 – 1906) byl ruský hudební a umělecký kritik.

⁵ Nikolaj Vasiljevič Gogol (1809 – 1852) byl ruský spisovatel původem z Ukrajiny. Mezi jeho díla patří např. „Revizor“, „Mrtvé duše“, „Ženitba“, „Petrohradské povídky“.

a ukrajinské písně v roce 1836 vlivem geniálně složené první opery ruské hudby Michaila Ivanoviče Glinky „Ivan Susanin“⁶.

„Русская народная музыка — звучащий голос нашей Родины.“⁷ Ruské písně jsou jak písně pomalé, volně plynoucí, smutné, pobízející k zamyšlení, napomáhající koncentraci, tak i písně energické, mající spád, symbolizující radost ze života. Melodie a texty vznikají v samé hloubi duše ruského národa a zanechávají v posluchači hluboký dojem.

Jak se měnil ruský národ, tvůrce lidových písní, tak se měnila i ruská lidová píseň. S vyvíjející se kulturou došlo v průběhu staletí k mnohým změnám vzhledu ruských písní. Již v dávných dobách při rozkvětu Kyjevské Rusi došlo k rozvoji tzv. bylin⁸, které popisovaly hrdinské skutky bohatýrů⁹. K důležitému rozvoji došlo v ruské písňové tvorbě v 15.–17. století. V tomto období docházelo k formování a upevňování ruského národa a k sílení mocného ruského státu. Tehdy vznikaly známé písně a pohádky o historicky významných událostech. Došlo k rozvoji ruské písňové lyriky, zdokonalovaly se písně svatební, plesové a obecně docházelo k formování různých žánrů. Koncem 17. století a v 18.–19. století se díky profesionálním muzikantům začal vyvíjet nový písňový styl. Dbalo se zde na harmonizaci písně a její propojení s melodií. Tyto písně byly nazývány jako tzv. městské, byť se již koncem 19. století rozšířily i mimo města.

Později se také zpívalo o občanské válce, následně o Říjnové revoluci, o rozvoji země, o životě ruského lidu apod.

Hudební folklór by se dal porovnat s literaturou. Mají něco společného a něčím se naopak liší. Literatura i folklór jsou umělci v práci se slovy, čerpají z ústní lidové slovesnosti. Ale jsou zde i faktory, které je od sebe odlišují. Literární díla mají svého autora, zatímco u lidových písní je autor neznámý, za autora je považován národ. Literatura má své spisovatele a čtenáře, zatímco lidová hudba své interprety a posluchače.

Jedním z rysů ruské lidové hudby je přenos písní z úst do úst, z generace na generaci. K šíření lidové hudby docházelo pouze tak, že někdo danou píseň vymyslel, někomu ji

---

⁶ Vlastenecko-hrdinská opera dnes známá pod názvem „Život za cara“, jež je zakončena Glinkovým epilogem.

⁷ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 10.

⁸ Byliny jsou epické hrdinské eposy opěvující hrdinské skutky bohatýrů a jejich ctnosti (ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 186).

⁹ Bohatýrem je označován ruský hrdinný válečník, toto označení se používalo zejména v ruských bylinách.

zaspíval a ten ji pak šířil dál. Takhle se píseň přenášela od jednoho muzikanta, od jednoho člověka k druhému. Tehdy ještě nebylo možné udělat nějaký notový zápis, zapsat slova. Přestože později to již možné bylo, tak lidé dávali přednost šíření ústní formou, dodržovali tradici.

Tradice je rovněž jedním z klíčových slov, když hovoříme o obsahu lidových písní. Protože právě tradice, nějaký ten prostý základ – každodennost, všednost a obecnost jsou východisky lidové písňové tvorby. Z pohledu autorky bakalářské práce je právě tato všednost to, co dělá lidovou hudbu úspěšnou. Lidé si mohou poslechnout o radostech, starostech, životních událostech někoho jiného a buď se s nimi ztotožnit, píseň převzít a šířit ji dál, nebo si díky rozmanitosti obsahu písní vybrat jinou a najít se v ní.

Při šíření ústní formou docházelo k častým melodickým a textovým úpravám, vystoupení každého interpreta byla jedna velká improvizace. Opakovaným zpíváním na různých místech, v různou dobu, v různé společnosti, různými interprety vznikaly nové a nové variace. Bylo velice časté, že ani samotný autor, když zpíval svou vlastní píseň podruhé, ji nezaspíval zcela stejně, protože si ji přesně nepamatoval. Každý interpret, kterému se píseň zalíbila a rozhodl se ji šířit dál, v písni mohl ukázat své individuální potřeby, pocity a upravit si ji k obrazu svému. Každý tvůrce v písni zanechal kousek sebe, kousek svého života. V písni se tak měnila melodie, která byla bohatší, z jednohlasu se stal vícehlas a text byl více propracovaný. Čím více lidí se do tvorby zapojilo, tím více se píseň vzdalovala od prvotní verze. Lidová hudba je výplodem kolektivní tvorby a jejím autorem není nikdy pouze jeden interpret, což podtrhují slova Vissariona Grigorjeviče Bělinského¹⁰: „Разумеется, всякое отдельное народное произведение было обязано своим началом одному лицу, которое, с горя или с радости, вдруг запело его; но... песня, переходя из уст в уста, претерпевала много изменений“.¹¹

---

¹⁰ Vissarion Grigorjevič Bělinskij (1811 - 1848) byl literární kritik. Narodil se na území dnešního Finska.

¹¹ БЕЛИНСКИЙ, В. Г. Полное собрание сочинений. В 13 т. Москва: Изд-во Академии наук СССР, 1954, Т. 5. С. 331.

2 ŽÁNRY RUSKÉ LIDOVÉ HUDBY

Pojem žánr vychází z francouzského označení genre (rod, druh, způsob). Hudební folklór pomocí žánrů poukazuje na odlišnost jednotlivých děl lidové hudby, ovšem ukazuje i na podobnost hudební a veršové stavby děl ve spojení s obdobnou společenskou a uměleckou funkcí.¹²

Ruská lidová hudba je charakteristická svou pestrostí žánrů. Napříč staletími vzniklo velké množství žánrů písňové lidové tvorby. Zkoumáním historického vývoje žánrů a jejich charakteristikou se zabývají muzikologové¹³ a folkloristé.

Ruská lidová tvorba položila základ vážné hudbě. „Создаем не мы, создает народ; мы только записываем и аранжируем“, - řekl Glinka.¹⁴

Každý žánr je spojován s místem vzniku, obdobím, činností apod. Jako příklad lze uvést písně pracovní, které vznikaly v pracovním prostředí během procesu práce a mají výraznou rytmiku, která podporuje pracovní činnost. Dalším příkladem mohou být ukolébavky na uspávání malých dětí, písně svatební hrané a zpívané na svatbách, písně plesové vybízející k tanci a další. Písně jednotlivých žánrů se vzájemně liší, ale přesto mají vždy něco společného, jak po hudební stránce, tak po stránce tradice, kultury.

Písně jsou často doprovázeny určitou činností – pohybem, hrou, která cosi symbolizuje či tancem. Jednou z ruských tradic je například vyhazování upečených, či z hlíny vytvořených figurek ptáčků, které se na den jarní rovnodennosti vyhazují do vzduchu a symbolizují návrat ptáků z teplých krajin.

Pro písně je důležité, aby k nim sběratelé zapisovali i jejich žánr. Text či melodie totiž ještě nemusí být rozhodující pro přiřazení k danému žánru. Díky předem určenému žánru se tak nemůže stát, že by píseň byla špatně pochopena a zazpívána na nevhodné události, v nevhodnou dobu. Některé písně jsou totiž předurčeny pro konkrétní událost. Například písně obřadní mohou být spojeny s rodinnými událostmi jako je svatba, pohřeb. Zatímco písně zemědělské se mohou pojít s určitým kalendářním datem, ročním obdobím

---

¹² ЦУРОВ, В.М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 4.

¹³ Muzikolog je vědec, který se zabývá studiem hudby a všech jevů s ní spojených.

¹⁴ Цит. по: БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 8.

či sezónní prací (např. sklizní). Tyto písně na rozdíl od písní rodinných jsou přísně spjaty s určitým datem, kdežto písně rodinné s určitou událostí.

Je možno pozorovat, že jednotlivé písně mají svá specifika, své tradice provozování, a proto je potřeba je přiřazovat k příslušnému žánru.

2.1 HISTORICKÉ PÍSNĚ

Historické písně reagují na znamenitou osobnost, hrdinu z minulosti; na událost, která se stala v dějinách Ruska a zanechala v lidech hluboký dojem. Historické písně lze porovnat s bylinami, na rozdíl od bylin jsou tyto písně založeny na přesnějším zachycení skutečnosti, kdežto byliny jsou buď zcela smyšlené, nebo pravdivé jen zčásti. Historické písně jsou založeny na informacích z písemností či různých svědectví.

Je nutno zmínit, že tyto písně nemají pouze jednu podobu, jako všechny lidové písně se liší podle oblastní tradice. V oblastech středního Ruska je možné narazit na písně v pomalém tempu, s táhlými melodiemi, zatímco na severu Ruska se historické písně melodií a rytmikou podobají spíše bylinám, ze kterých vychází.

Historické písně, stejně jako všechny písně lidové, byly psány národem, z toho důvodu je v těchto písních vždy popisována událost či osoba z historie, která na lidi nějakým způsobem zapůsobila, ovlivnila je.

Historické písně začaly vznikat již v 13.–14. století, ale k ustálení a pojmenování žánru došlo až v 16. století. Největšího rozkvětu dosahovaly až do 18. století, právě v tomto časovém rozpětí vzniklo nejvíce historických cyklů o tehdejších významných osobách a událostech.

Písně často kladou důraz na sílu a samostatnost Ruska. Na počátku 17. století vzniklo velké množství historických písní, kde je právě tato vlastnost Ruska zdůrazňována, např. píseň o tažení Yermaka na Sibiř, píseň o Kazaňském chánství a jeho dobytí Ivanem IV. atd.¹⁵

Existují ale i písně, které zobrazovaly druhou stranu historie Ruska. Tyto písně vznikaly od konce 16. století až do 18. století a hovořily o povstání pracujících proti velkostatkářům a jiným utlačovatelům.

---

¹⁵ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 100.

Jako příklad lze uvést cyklus historických písní o Štěpanu Timofejeviči Razinovi (kolem 1630–1671), o donském kozákovi, o vojevůdci povstalců v selské válce (1670–1671). Razin byl v rozhodujícím boji proti carskému vojsku těžce raněn, ale dokázal se se zbytky svého vojska vrátit zpět na Don, kde začal sbírat síly pro další výpravu. Byl však vydán caru a následně 6. června 1671 popraven na Rudém náměstí. Osobnost Štěpana Razina je často spojována s řekou Volhou, což se výrazně projevuje v ruském folklóru a v dalších uměleckých dílech. Jako příklad lze uvést obrázek 3, na kterém je zobrazen Štěpan Razin pohroužen do myšlenek v lodi plující po řece Volze. Nedaleko od Saratova, ležícím na Volze, je po Štěpanu Razinovi dokonce pojmenován útes „Утес Степана Разина“, o kterém je napsána známá lidová píseň „Утес Степана Разина“ dle básnické předlohy A. A. Navrotského.¹⁶

Historický cyklus o Štěpanu Razinovi pojednává zejména o boji proti útlaku rolnictva. Tento cyklus patří k nejrozsáhlejším ruským cyklům historických písní. Písně mají velice pestrý obsah, popisují činy Štěpana Razina – loupežnou plavbu Razina a kozáků po Kaspickém moři, potlačení povstání a popravu Štěpana Razina atd. V tomto cyklu historických písní je možné nalézt převážně písně lyrické a několik písní lyrickoepických.¹⁷

---

¹⁶ РАЗИН, С. // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 550-551.

¹⁷ ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 260.

Jedna z písní tohoto cyklu je «Сон Разина»:

СОН РАЗИНА
Напев уральских казаков
Сб. Железновых

Умеренно

1. Ой, не ве - чор, то ли не ве - чор, мне ма -
2. Ой, буд - то конь мой во - ро - ной ра - зы -
3. Ой, со - ры - ва - ли - то чер - ну шля - пу с мо - ей

лым - ма - ло спа - лось, ой, мне ма - лым - ма -
грал - ся по - до мной, ой, ра - зы - грал - ся,
буй - ной го - ло - вы, ой, от - ры - вал - ся

ло спа - ло - ся, во сне ви - де - ло - ся,
рас - пля - сал - ся под у - да - лым мо - лод - цом,
лук авон - ча - тый со мо - гу - че - го пле - ча,

ой, мне ма - лым - ма - ло спа - ло - ся, во сне ви -
ой, на - ле - та - ли вет - ры буй - ны, со во - сточ - ной
ой, рас - сы - па - лись ка - ле - вы - е стре - лы по сы - рой ма -

де - ло - ся, ой, буд - то конь мой во - ро - ной
сто - ро - ны, ой, со - ры - ва - ли чер - ну шля - пу
- ти зем - ле, ой, да и кто бы мне э - тот сон

ра - зы - грал - ся по - до мной.
смо - ей буй - ной го - ло - вы.
раз - га - дал бы он...

Obrázek 1. Сон Разина.

Zdroj: БАЧИНСКАЯ Н., ПОПОВА Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 119-120.

Na obrázku 1 lze vidět noty k písni «Сон Разина», která je zapsána v tónině G dur, ve 2/4 taktu, v tempu moderato (mírně rychle). V notách jsou zapsány pouze tři sloky, proto nyní pro úplnost textu autorka bakalářské práce uvádí slova všech šesti slok (pravopis a interpunkce originálu jsou zachovány):

«1. Ой, не вечер, то ли не вечер,
Мне малым-мало спалось.
Ой, мне малым-мало спалося,

4. Ой, да кто бы мне этот сон
Разгадал бы?
Ой, есаулушка был догадлив,

Во сне виделся;
Ой, мне малым-мало спалось,
Во сне виделся:
Ой, будто конь мой вороной
Разыгрался подо мной.

2. Ой, будто конь вороной
Разыгрался подо мной,
Ой, разыгрался, расплясался,
Под удалым молодцом,
Ой, налетели ветры буйны
Со восточной стороны,
Ой, сорвали то чёрну шапку
С моей буйной головы.

3. Ой, сорвали-то чёрну шапку
С моей буйной головы.
Ой, отрывался лук звончатый
Со могучего плеча;
Ой, рассыпались каленые стрелы
По сырой матери земле,
Ой, да и кто бы мне этот сон
Разгадал бы он?

Есаул тот сон всё рассуживал:
Степанушка ты нам, Тимофеевич,
По прозванию Разин сын!
5. Сопала у тебя
Шапка чёрна с головы, –
Пропадёт твоя буйна головушка.
Оторвался лук звончатый, –
Быть повешену мне.
Есаулишка-то, мне,
Ой ли, быть повешену.
6. Ой, рассыпались калены стрелы –
То казаки наши,
Ой ли, все разбойнички,
Они во побег пойдут».¹⁸

Zde pro preciznější ilustraci ještě jedna píseň z cyklu historických písní o Štěpanu Razinovi. Píseň s názvem «Как у нас было на Волге» je zapsána v tónině F dur v 2/4 taktu. Píseň se opět skládá z několika slok, hraje a zpívá se v poměrně pomalém tempu (adagietto).

¹⁸ БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974, С. 119-120.

КАК У НАС БЫЛО НА ВОЛГЕ
б. Уфимская губ.

Медленно ♩ = 66 Пальчиков, 41

Как у нас бы - ло на Вол - ге,
Не чер - ным - то за - чер - не - лось,
не чер - ным - то за - чер - не - лось.
не бе - лым - то за - бе - ле - лось.

Obrázek 2. Как у нас было на Волге.

Zdroj: БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 121.

Text písně (pravopis a interpunkce originálu jsou zachovány):

«Как у нас было на Волге: черным-то зачернелось,
На черным-то зачернелось, не белым-то забелелось,
Зачернелось на Волге Стеньки Разина собрание,
Забелелось на Волге Стенки вольны парусочки,
Закраснелись на Волге Стеньки вольного стружочки¹⁹.
Что не гром на Волге грянул, Стенька Разин словно молвил: вы, ребята, не робейте,
Вы гребите, не робейте, своей силы не жалейте.
Астрахань-город пройдем в полуночи,
А Черный (Казань) город на белой зорьке.
Увидали, усмотрели Астрахански часовые,
Астрахански часовые со своей высокой башни
Со своей высокой башни воеводе доложили.
Астраханский воевода велел в колокол звонити,
Велел в колокол звонити да из пушечек палити.
Что возгворит Стенька Разин: ой ты гой еси, воевода,
Пушкарей ты не турбач же, слово пороху не трать же,
Меня пушечка не возьмет, меня ядрышко не убьет».²⁰

¹⁹ „Стружочки“ od slova „струг“. „Струг“ – historické označení pro loď, člun s plochým dnem (výkladové slovníky).

²⁰ БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 121.

Obrázek 3. В. Суриков (1848-1916). Степан Разин (1908).
Zdroj: РАЗИН, СТЕПАН // Россия. Большой страноведческий словарь.
Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 551.

Jako další cyklus historických písní autorka bakalářské práce zmiňuje cyklus písní o povstání Pugačova. E. I. Pugačov (1740/1742–1775) byl donský kozák. Účastnil se sedmileté (1756–1763) a rusko-turecké války (1768–1770). Během selské války, již byl rovněž součástí, projevil velkou smělost, moudrost a organizační schopnosti. Proti Pugačovovi stála carská vojska pod vedením ruských generálů, Pugačov byl nakonec zajat a odvezen v železné kleci do Moskvy. Zde byl v lednu roku 1775 popraven. O Pugačovově povstání vznikla i literární díla „История Пугачевского бунта“ (1834) a povídka „Капитанская дочка“ (1836) napsaná A. S. Puškinem a některá další.²¹

V období Pugačovova povstání byly písně o Razinovi přehodnoceny a upraveny po vzoru nového hrdiny – Pugačova. V písních je zobrazena snaha o osvobození rolnických mas, jejich protest proti utlačování, zneuctování a nespravedlnosti. Písně neskládali pouze rolníci a kozáci, ale i pracující lidé. Jejich pochopení je zobrazeno v lyrických písních cyklu – např. «Пускай бьется за нас казак Емельянушка, пускай бьется казак за нужду народную».²² Jednou z písní cyklu je lyrickoepická táhlá píseň «Ой, да ты, батюшка, Оренбург-город». V písni je zobrazen postoj vojáků k Pugačovu a jeho povstání. Je zde vykreslen mladý kozák (voják), který přemýšlí o své budoucí výpravě do Orenburgu, aby zde potlačil povstání a navždy umlčel Pugačova. Nakonec však Pugačova nechá žít.

²¹ ПУГАЧЕВ, Е. // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 452-453.

²² БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 111.

„ОЙ, ДА ТЫ, БАТЮШКА, ОРЕНБУРГ-ГОРОД“
Ростовская обл. Листопадов I, ч. 2, 165

Умеренно ♩ = 112

Запись 2-й и все последующие. 1. Ой, да ты, ба-тюш-ка, Ой, сла-ва доб-ра - я, сла-ва доб-ра - я, вот и О-рен-бург-о-на речь хо-ро-го-род, ой, про те-бе-то и дет-ша - я, ой, буд-то ты, О-рен-бург, вот и сла-ва до-бра - я, вот бы на кра-се - бра - я сто - ишь.

Obrázek 4. Ой, да ты, батюшка, Оренбург-город.
Zdroj: БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество.
Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 111.

1. Ой, да ты, батюшка, вот и Оренбург-город!
- Ой, про тебе-то идёт вот и слава добрая,
2. Ой, слава добрая,
- Слава добрая, она речь хорошая,
- Ой, будто ты, Оренбург, вот бы на красе стоишь.
3. Ой, на красе стоишь,
- На красе-то стоишь, стоишь на крутой горе,
- Ой, на крутой-то горе, стоишь на Яик-реке,

4. Ой, на Яик-реке,
 На желтых-то песках, на песках рассыпчатых,
 Ой, как на речушках, вот и да на устицах,
5. Ой, да устицах:
 Как и первая речушка – Самарушка,
 Ой, как друга-то речушка – Уралушка,
6. Ой, да Уралушка.
 Прозывался она все Яик-река,
 Ой, на Самарушке там живут татарушки,
7. Ой, да татарушки,
 На Яик-то реке там живут казачушки.
 Ой, там ходил да гулял большой атаманушка,
8. Ой, атаманушка,
 Атаманушка, казак Амелянушка.
 Ой, как на матушке было кременной Москве,
9. Ой, кременной Москве,
 Во дворце-то было, дворце белокаменном,
 Ой, как у крылечка было у высокого,
10. Ой, у высокого,
 На часах-то стоял, стоял молодой казак;
 Ой, на часах-то стоит, вот и, с собой речь говорит,
11. Ой, речь с собой говорит:
 «Подучают мене, вот и, посылают мене,
12. Ой, в Оренбург-город,
 В Оренбург-город, – ой, там Пугача споймать,

Ой, Пугача-то словить али Пугача-то убить!

13. Ой, Пугача убить,

Ну, и я-то молодец, донской малолеточек,

Ой, я не стану ловить, не стану его губить,

14. Ой, да не стану губить,

Пускай бьётся за нас казак Амелянушка,

Пуская бьётся казак за нужду народную». ²³

Obrázek 5. В. Перов (1833-1882). Суд Пугачева (1879).

2.2 LIDOVÉ BALADY

Lidové balady jsou lyrickoepické písně popisující tragickou událost, vycházejí z osobního prostředí. Balady jsou spojovány s morálkou, s mravními problémy (láska a nenávisť, věrnost a nevěra atd.).

Balady interpretují sólisté, ale i větší sborová uskupení, recitují je, zpívají. Hudební formou se lidové balady podobají historickým písním či duchovním veršům.

²³ БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 122-123.

Termín balada má více významů. Jedním z nich je italské označení „ballare“ (tančit). Přesnější je však přirovnání k anglo-skotskému označení „ballad“, což je termín pro písně se středověkou tematikou.²⁴ Tento termín se nejprve začal používat v literatuře, kde se tak označovaly „romantické balady“, aby bylo možné literární termín odlišit od toho hudebního, tak se jako hudební označení balad vžilo slovní spojení „lidová balada“.

Lidová balada se napříč staletími neustále vyvíjela a vyčleňovaly se z ní různé žánry. Jedním z žánrů balady jsou tzv. písně mytologické, které jsou založeny na vnímání světa. Dále balady klasické, jak ve svém díle zmínil D. M. Balašov: „Баллада была одним из ведущих песенно-эпических жанров русского средневековья послемонгольской эпохи (XIV— XVII века)“.²⁵ A v neposlední řadě také tzv. nové balady, které začaly vznikat v 19. století.

Balady nebyly oblíbené pouze mezi rolníky, ale i mezi měšťany, proto vznikaly i tzv. městské balady, na kterých se podílela buržoazie a jejichž původ pramenil v literatuře.

Mytologické balady měly kořeny již v dávné minulosti. Byly známy mezi mnohými slovanskými národy. Jednou z nejznámějších ruských mytologických balad je balada «Обращение женщины в дерево».

V mytologických baladách jsou často vykreslováni živočichové, nadpřirozené bytosti atd. Ruský folklór je proslaven zejména hady. Krom hadů je znám ještě jedním stvořením, a to bájným zvířetem Indrikem²⁶. Indrik je hlavní postavou v díle Afanasyeva „Голубиная книга“.

Mezi mytologickými baladami bylo velice populární také téma incestu. Vznikaly různé písně na toto téma, jako příklad je možné uvést baladu «Царь Давыд и Олена». V této baladě se dívka má stát ženou svého bratra. V závěru balady dívka prosí vrány, aby rozklovaly její bílé tělo za její hříšnou duši.

²⁴ ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 268.

²⁵ БАЛАШОВ, Д. М. Русская народная баллада // Народные баллады. Москва-Ленинград: Советский писатель, 1963. С. 35.

²⁶ Indrik je v historických dílech popisován jako jednorožec (ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 270).

Smrt hlavního hrdiny, utopení chlapce, či dívky v řece, v závěru díla může napomínat o iniciačním obřadu, jak je tomu například v baladě «Бессчастный молодец и река Смородина».

Stopy mytologických balad lze nalézt v různých žánrech ruského folklóru – pohádkách, bylinách, duchovních verších, patrné jsou rovněž i v klasických baladách.

Dalším odvětvím lidové balady je klasická balada, jejímž hlavním tématem je rodina. Balada rozebírá problematiku mravnosti v rodině mezi jejími jednotlivými členy, pobízí chlapce a dívky k založení rodiny v souladu s morálkou a poukazuje na nemorálnost (narušení cti dívky, zneuctění jejích citů). Balada vždy odsuzuje zlo, se soucitem zobrazuje nevinné a oplakává smrt.

Klasické balady lze rozdělit do dvou kategorií – milostné balady a rodinné balady. Balada «Василий и Софья» je klasickým příkladem milostné balady. Balada popisuje proslulý tragický příběh milenců z patriarchálních rodin, nad jejichž hroby vyrostou stromy, které se vzájemně propletou větvemi. Tento příběh má znázorňovat vítězství lásky nad smrtí. Děje mnohých balad jsou založeny na vztahu mezi dívkou a chlapcem. Příkladem čistě ruské milostné balady je balada «Дмитрий и Домна», kde se dívka Domna snaží narušit etiku, což zahubí ji, jejího milence, a dokonce i její matku.

K prvním milostným baladám patřily balady, ve kterých byl motivem již zmiňovaný incest zachovaný z balad mytologických, kterému se dívka bránila a raději zavraždila sebe i svého bratra. Dále vznikaly také milostné balady, kde dívka otrávila svého milého lektvarem, který sama připravila a spousta dalších námětů.

V rodinných baladách se nachází na přední pozici téma mladé nevinné ženy, kterou týrá její muž. Příkladem je balada «Князь Роман жену терял». D. M. Balašov popsal tuto baladu: „Это еще один блестящий пример классического балладного конфликта, а также классически простой и ясной балладной композиции. Муж убивает жену, мать своей дочери. Причин нет. Тем самым конфликту придан смысл очень широкого обобщения: тысяча причин была или ни одной — разницы нет. Мог, имел власть убить — это главное. Но, убив жену, Роман сталкивается с непредвиденным судьей, перед

которым сила бессильна: собственной дочерью“.²⁷ V rodinných baladách je soudcem nevinné dítě, které hledá svou zabitou matku. Na dramatickosti dílu dodává dialog otce s matkou. V tomto rozhovoru matka otce jejich dětí prosí, aby ji zabil až budou děti spát.

Dalším častým rodinným vztahem zobrazovaným v baladách je vztah tchýně a snachy, kdy tchýně, jakožto hlava domu chová ke své snaše nenávisť. Příkladem tohoto typu balad je balada «Как поехал князь да Михайло», ve které tchýně zabije svou snachu za nepřítomnosti kněze. Kněz tuto skutečnost neunes a spáchá sebevraždu.

Как поехал князь да Михайло
Баллада

Архангельская обл.
Запись В. Щурова

Obrázek 6. Как поехал князь да Михайло.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 249.

Как поехал князь да Михайло

Тут вернулся князь да Михайло

На грозну службу да велику,

Со грозной службы да великой.

Оставляё князь да Михайло

Его маменька да встречает.

²⁷ БАЛАШОВ, Д. М. Русская народная баллада // Народные баллады. Москва-Ленинград: Советский писатель, 1963. С. 35.

Дома маменьку да родиму

Его нянечки да встречают.

Да кнегину да Катерину...

Нет княгини да Катерины...²⁸

V neposlední řadě je tématem smrt jednoho z manželů, jako například v díle «Жена казака умирает от родов», kde je zobrazena smrt manželky. Méně často se vyskytuje smrt manžela, kterou je možné vidět v díle «Жена мужа зарезала», kde se muž k ženě chová surově a ona jej zabije. Spíše než nějaký zločin, je zde zobrazován strach a lítost nešťastné manželky.

Dalším žánrem jsou nové balady, které začaly v Rusku vznikat v 19. století jako žánr pozdního tradičního folklóru. Do hudebního folklóru začaly pronikat básně, které měly baladickou tematiku, díla byla od ruských, ale i zahraničních básníků. Jedním z typicky ruských děl je báseň od A. S. Puškina «Под вечер, осенью ненастной...». V nových baladách se začal objevovat motiv lásky a nevěry, se kterým se dříve v baladách téměř nebylo možno setkat.

Balady zobrazují věrnou skutečnost a posluchače snadno vtáhnou do děje, jsou opravdové, posluchač věří všemu, co v nich je. Často se tak s baladou může ztotožnit, přežít díky ní těžké období a plně pochopit radost bytí. Smrt hlavního hrdiny v díle zobrazuje odhalení zla a upomíná o morálce.²⁹

2.3 KALENDÁŘNÍ (SEZÓNŇÍ) PÍSNĚ

Kalendářní písně jsou starobylé písně, které se pojí s určitým datem, obdobím. Písně, které se pojí s konkrétními daty jsou často spojeny se zemědělstvím, se zemědělskými činnostmi, kde představují svou magickou funkci. Lidé jsou přesvědčeni o magické schopnosti umění, a proto interpretují tyto písně, aby si udobřili bohy, aby měli např. větší úrodu. Tyto písně nazýváme tzv. kalendářní obřadní písně.

²⁸ ЩУРОВ В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 249.

²⁹ ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 267-276.

Je zde vidět určitá podobnost s písněmi pracovními, jelikož si lidé v zemědělství zpívali tyto písně rovněž při práci. Je však potřeba si uvědomit, že na rozdíl od písní pracovních se nedají zpívat kdykoli, ale pouze v období, které je jim předurčeno a na počest kterého vznikly.

Z žánru kalendářních písní je možné vyčlenit několik dalších žánrů, které jsou od sebe striktně odlišeny svými vlastnostmi. Nyní autorka bakalářské práce přejde k popisu těchto písní v chronologickém řazení. Jsou to zimní písně, vánoční písně, masopustní písně, jarní písně, letní písně a v neposlední řadě žňové písně.

2.3.1 ZIMNÍ PÍSNĚ

Dle tradice se zimní písně zpívaly a hrály ve svátečním období od 25. prosince do 6. ledna. Na tzv. sváteční večer (24. prosince) se sebrali děti, mládež, dospělí, lidé různých věkových kategorií, procházeli ruskou vesnicí či městem a propěvovali tzv. koledy. Koledování spočívalo v tom, že koledníci šli od jedné usedlosti k druhé, přáli hospodářům hezké svátky a propěvovali koledy.

Termín koleda je řecko-římského původu. „Наряду с тем в среднерусских местностях зимние величания назывались также «авсеньками» и «таусеньками» по их традиционным припевам «авсень» («овсень») и «таусень»³⁰. Oba tyto výrazy pochází ze staroslovanských názvů měsíců zimního slunovratu «синь», «усинь», «усень», jejichž názvy se často vkládaly na začátek či konec písně.

Obrázek 7. Коляда.

Zdroj: ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 39.

³⁰ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 39.

S koledami se lze setkat u všech slovanských národů. Proto i v českých zemích mají koledy svou zakořeněnou tradici. Koledy zpravidla obsahují motiv daru a přání, jsou to písně, které se dle tradice zpívaly během kolední obchůzky. Mezi klasické koledy lze zařadit „koledy s tematikou pastýřů, narození Ježíše Krista, cesty do Betléma, darů, které se nesou Ježíškovi nebo příhod, které se po cestě přihodí.“³¹ Mezi typicky české koledy patří například koleda «Nesem Vám noviny», «Šťěstí, zdraví», «Dej Bůh štěstí» a spousta dalších.

V severních oblastech Ruska se tyto vánoční písně nazývaly «виноградье», symbolizovaly bohatství a spokojenost. Nezpívaly se jen v zimním období, ale mohly se užívat i jako písně svatební. Na Ukrajině se těmto písním říkalo «щедровые песни» či «шедровки», v mnohých regionech se zpívaly zpravidla 31. prosince jako písně k vítání Nového roku.³²

Po hudební stránce jsou koledy velice primitivní, jelikož je často zpívají i malé děti či dospívající, z toho důvodu jsou psány v malém rozsahu (kvinty, kvarty) a mají snadnou melodii, která podporuje zřetelně vyslovovaná slova. V písni je vždy krátký motiv, který se opakuje stále dokola a může tak působit jako hudební zaklínadlo. Ale jsou samozřejmě i výjimky, které jsou melodicky rozvitější a obtížnější na interpretaci.

Jako všechny kalendářní písně i písně zimní mají magickou funkci. Zaspívání koled hospodáři, hospodárce a jejich dětem má přinést štěstí v hospodaření a zabezpečit tak blaho celé rodiny.

Obrázek 8. Федот Сычков (1870-1958). «Христославы» (1935). Мордовский республиканский музей изобразительных искусств имени С. Д. Эрьзи.

³¹ Vánoční písně [online]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/V%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD_p%C3%ADsn%C4%9B.

³² ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 40.

2.3.2 VÁNOČNÍ PÍSNĚ

Vánoční písně jsou písně, které zpívaly dívky mezi Štědrým dnem a Svátkem křtu Krista. Dívky se sešly u jedné z nich doma a zpívaly si tzv. подблюдные песни, které jim měly předpovědět, co je tento rok čeká. Každá dívka dala do mísy svůj prsten, následně se zaspívala píseň, prsteny v míse se zakryly utěrkou, zamíchaly a jedna z dívek vytáhla prsten. Otázala se, čím je prsten, jedna z dívek zvolala, že její a poté se dozvěděla, co ji tento rok čeká. Písně se zpívaly do té doby, dokud se z mísy nevyndaly všechny prsteny a každá z dívek se nedozvěděla svůj osud.

Název „подблюдные“ vznikl díky tomu, že se prsteny házely do mísy „в одно блюдо“, odkud se tahaly. Název vznikl z této tradice, ale ne vždy se prsteny tahaly z mísy, častěji to byla spíše nějaká čepice.

Tyto písně mohly předpovědět různé osudy. Jednou z předpovědí mohlo být šťastné provdání dívky («Ходит кошечка да по лавочке, водит котика да за лапочки»). Píseň «Залетел воробей на чужу сторону, а с чужой стороны он не свернется» předpovídá, že dívka bude provdána daleko od svého místa narození. Nebo například píseň «Вот сидит петух на воротиках, он пустил голос, голос до неба, голос до неба – косы до земли» předpovídala brzkou smrt. Některé písně byly pro dívku požehnáním, zatímco některé zprávou velice nepříjemnou.

V Rusku na konci 18. století a začátku 19. století byly tyto písně velmi populární. Prozrazují to literární díla ruských spisovatelů, kteří se o tomto věštění ve svých dílech zmiňují. Na toto můžeme narazit v básních V. A. Žukovského či ve známém románu A. S. Puškina «Евжен Онѣгин», který zasvětil této tradici celou jednu sloku.³³

Nyní autorka bakalářské práce uvede příklad písně «Ведет кот кошурочку», která se dá rozklíčovat jako předzvěst sňatku z lásky.

---

³³ ЦУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 23.

15. Ведёт кот кошурочку
Подблюдная

Новгородская обл.
Запись В. Щурова

1. Ве - дёт кот ко - шу - роч - ку в пе - чу - роч - ку спать.
Ко - му сбу - дет - ся, не ми - ну - ет - ся.

Obrázek 9. Ведет кот кошурочку.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 25.

Ve Vologodské oblasti zpívali tzv. илийки s refrénem «вью, вью, алию». Zatímco v jižních oblastech Ruska zpívali tzv. „припевания“, která jsou velmi blízká právě „подблюдным“ písním. Tyto písně zpívaly opět dívky, ale nyní zde byli přítomni i chlapci, kterým byly tyto písně určeny. Díky této tradici se mohli dívky a chlapci poznat mezi sebou a třeba tak udělat první krok k budoucímu šťastnému manželství.³⁴

³⁴ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 22-24.

Святошные песни
("илийки")

Вологодская обл.
Запись В. Щурова

$\text{♩} = 100$

1. За во - ро - та - ми ко - ни, за во - ро - та - ми сто - ят.
Сесть да у - е - хать, до - мой не при - е - хать. И - ле - ю.
Ко - му жо э - та пи - сён - ка до - ста - нет - ся?
Сбу - дёт - ся, не ми - ну - ёт - ся.
Жить бы бо - га - то, хо - дить хо - ро - шо да не де - лать ни - чо - го.

2. Кы - сы, кы - сы, ко - тё - но - чек, к ко - шу - роч - ке спать. И - ле - ю.
Ко - му жо э - та пи - сён - ка до - ста - нет - ся?
Сбу - дёт - ся, не ми - ну - ёт - ся.
Жить бы бо - га - то, хо - дить хо - ро - шо да не де - лать ни - чо - го.

Obrázek 10. Святочные песни.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 26-27.

2.3.3 MASOPUSTNÍ PÍSNĚ

Oslavy Masopustu se nejčastěji konají na konci února či začátku března. Stejně tak jako Velikonoce jsou svátek pohyblivý a řídí se podle úplňku, tak i Masopust je pohyblivý, jelikož se odvíjí od termínu Velikonoc. Masopust začíná 8 týdnů před Velikonocemi. Období, kterým lidé oslavují hospodářský nadbytek a loučení se se zimou je úzce spjat s lidovou hudbou.

Masopust má spoustu tradic, které zobrazují loučení se se zimou a vítání jara. Podle tradice se lidé všemi možnými způsoby snažili zobrazit teplé jarní slunce, proto například pekli

bliny, které měly tvar slunce a zobrazovaly jeho žár. Dále se zpívalo také o dostatku všeho, což mělo pomoci hojné a úspěšné sklizni. Poslední den Masopustu se konal veselý průvod s panákem vycpaným slámou, který byl následně spálen. Tento počín měl rovněž symbolizovat nezkrotnou sílu světla a ohně, která zvítězí nad zimou. Lidstvo se snažilo pomocí všech těchto tradic a rituálů urychlit příchod jara a pomoci slunci se posunout.

Obrázek 11. A. M. Васнецов (1856-1933). Сжигание чучела Масленицы (1920).

V období masopustu se zpívalo mnoho písní, některé byly smutné, některé veselé. Lidé dávali najevo smutek, protože oslavy masopustu rychle utekli, je tomu tak například v písni «Мы думали, масленке семь недель.». Proslulé smutnými masopustními písněmi jsou oblasti jiho-západního Ruska. V těchto písních často nařiká mladá provdaná žena odloučená od své domoviny. Zpívá se v nich také o hojnosti a dostatku, o brzkém konci zimy a nástupu jara.

Мы думали, масленке семь недель

Масленичная

Брянская обл.
Запись К. Свитовой

3. Мы ду-ма-ли, мас-лен-ке семь не-дель!

Мы ду-ма-ли, мас-лен-ке семь не-дель, семь не-дель!

4. О-ста-ло-ся мас-лен-ке о-дин день!

О-ста-ло-ся мас-лен-ке о-дин день, о-дин день!

Obrázek 12. Мы думали, масленке семь недель.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва. 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 29.

Ой ты, масленка,	Мы думали, масленке
Белый сыр.	Семь недель!
Ох ты, масленка,	Мы думали, масленке
Белый сыр, белый сыр!	Семь недель, семь недель!
	Осталось масленке один день!
	Осталось масленке один день, один день! ³⁵

³⁵ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 29.

2.3.4 JARNÍ PÍSNĚ

Za počátek jara je považován den jarní rovnodennosti. Jako první jarní obřad, který se na počest jara prováděl bylo „přivolávání“ jara („закликание весны“). Lidé pekli či formovali z hlíny figurky skřivánků, pak šli za vesnici, kde je vyhazovali do výšky, snažili se tak napodobit let ptáků. Prozpěvovali si u toho tzv. заклички³⁶, kterými se obraceli k přírodě, vítali jaro a prosili ptáky co nejdříve přiletět z teplých krajin.

V některých oblastech dívky, hned jak slezl led, šly k řece, do které házely kořeny a u toho zpívaly jarní písně. Když kořen vyplaval na hladinu, tak to bylo známkou toho, že bude mít dívka štěstí v lásce. V jiných oblastech chodily dívky k řece v období rozvodňování řek, zpívaly lyrické písně, ve kterých pomocí metaforických obrazů prozrazovaly svoje pocity uprostřed probouzející se přírody. Lyrické písně zpívaly i dívky na jihu a západu Ruska, kdy si večer stouply na ulici do kruhu či polokruhu a zpívaly písně, které měly hloubavý charakter.

Zvláště typickými byly „волочёбные песни“ (пасхальные песни), které zpívali chlapi k oslavám Velikonoc. Písně byly často zpívány za doprovodu hudebních nástrojů (dud, houslí) napříč ulicemi. V refrénu těchto písní se objevil nový prvek, který oslavoval Krista, proto byly tyto písně označovány i jako „христославные“. Obsahem, kompozicí a někdy i rytmem se dosti podobaly koledám, v těchto písních „волочёбники“ přáli dceři nebo synovi hospodáře šťastné manželství.

K jarním písním je možné řadit i písně na první vyhnání skotu tzv. егорьевские. Na počest probíhaly různé obřady, na kterých se zpívaly právě tyto písně, které měly zachránit skot před různými nepříjemnostmi – napadením šelmou, nemocí apod.

Hlavním znakem jarních písní je jejich přivolávající charakter. Jarní písně symbolizují určitý hudební křik, volání, které je zde zřejmé díky znělosti a pronikavosti hudebního přednesu. V některých oblastech dokonce lidé tvrdí, že jsou to písně, které by se neměly zpívat, ale zakřičet.

---

³⁶ Заклички jsou písně s malým rozsahem, často pro ně charakteristickými intonačními postupy, s tzv. voláním kukačky (interval malé tercie). V méně častých případech to mohly být i písně hudebně náročnější.

Пříkladem jarní písně nám může být píseň «Уж ты, пташечка канареечка», která nám „uzamyká“ zimu a vítá jaro.

Уж ты, пташечка канареечка
Весенняя

Смоленская обл.
Запись В. Щурова

$\text{♩} = 120$

1. Уж ты, пта - шеч - ка ка - на - ре - еч - ка.
Ай, лё - ли, лё - ли, ка - на - ре - еч - ка.

2. Ты ля - ти к Бо - гу, ты спро - си ў Бо - га.
Ай, лё - ли, лё - ли, ты спро - си ў Бо - га.

3. Ты спро - си ў Бо - га зо - ло - ты клю - чи.
Ой, лё - ли, лё - ли, зо - ло - ты клю - чи.

Obrázek 13. Уж ты, пташечка канареечка.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 33.

4. Ты замкни зиму,

Зиму лютую.

Ой, лёли, лёли,

Зиму лютую.

5. Отомкни лето,

Лето тёплое.

Ой, лёли, лёли,

Лето тёплое.³⁷

³⁷ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 33.

2.3.5 LETNÍ PÍSNĚ

V letních písních není moc dat, se kterými by byly písně pevně spjaty. Patří sem například písně, které se zpívaly na poli, což byly písně, které se daly zpívat po celé letní období. V těchto písních se často zpívalo o chlapci a dívce, písně měly za úkol je dát dohromady. Tyto písně nejsou striktně spojeny s žádným datem, mohou se proto vztahovat k žánru písní kalendářních a stejně tak k písním rodinným.

Ой, за садом-виноградом
Полевая

Белгородская обл.
Запись В. Щурова

1. Ой, за са - дом, да ви - но - гра - дом,
там хо - лод - на во - да, о - х(ы),
там хо - лод - на во - да, о - х(ы),
там хо - лод - на - я да во - да.

Obrázek 14. Ой, за садом-виноградом.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 44-46.

2. Молодая Маринушка

По воду пошла.

3. Молодой Кузьминушка

Коника повёл.

4. Просил-просил ведёрочко –

Она не дала.

5. Давал, давал с рук колечко –

Она не взяла.³⁸

³⁸ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 44-46.

Jedním typem písní jsou tzv. písně „пропалочные“, které si ženy zpívaly při protrhávání konopí. Konopí se muselo nejdříve protrhat, aby se z něj vybraly pouze části vhodné pro další zpracování. Jedna z písní přirovnává ženu, která již očekává nástup stáří s kukačkou, která přestává kukat uprostřed parného léta. Je zajímavé si zde všimnout, že člověk zaregistroval úbytek ptáků v přírodě a jejich odlétání do teplých krajín, a proto toto přirovnání zakomponoval do písně.

Dalšími písněmi jsou tzv. „заклички дождя“, které rovněž nebyly spjaty s přesným datem, mohly se zpívat kdykoli, po celé období. Dnes přešly pro svoji jednoduchost do dětského repertoáru.

Nyní zazní dvě konkrétní datace, které lze najít v letním období – „Купальская ночь“ (Kupadelné svátky) a „Петров день“ (Petrův den). Písně obou svátků jsou si obsahově velmi blízké a je možné je označit jako jeden letní písňový cyklus.

„Купала“ se v Rusku slaví 7. července. Tento svátek bývá označován i jako Ivanův den, byť se nepodřídil celoevropským normám a v současné době tak nevychází na svátek Ivana, kdy slunce svítí nejdéle v roce. Na oslavu tohoto svátku se formovaly velké průvody, zapalovaly se táborákové ohně a probíhalo očištění ohněm (skákalo se přes oheň), lidé se koupali v jezerech a řekách a při východu slunce dělali při ranní rose kotrmelce v trávě. Důvodem těchto tradic bylo poklonění se dvěma hlavním živlům – vodě a ohni. Jedním z dalších rituálů bylo tancování kolem stromu za doprovodu zpěvu, lidé se tímto způsobem snažili napodobit pohyb slunce po nebi. Byla spousta dalších tradic, které se na oslavu tohoto svátku dodržovaly. Jednou z těch nejvýznamnějších byl průvod dívek při východu slunce v čele s „rusalkou“, nejkrásnější dívkou, která v rukou nesla velký věnec z dubových listů za doprovodu oslavných písní.

V „купальскую ночь“ dívky v lese chytaly do sklenic světlušky, čím více jich měly, tím větší měly mít naději a štěstí. Nebo měly najít kvítek kapradiny, čímž by se jim otevřela cesta k tajnému pokladu. Ráno šla mládež za doprovodu zpěvu sbírat byliny.

Dalším svátkem je již zmiňovaný Petrův den, který se slavil 29. června. V závislosti od klimatických podmínek se odvíjely i činnosti, které bylo možné v tento den dělat. Například na jihu v tomto období již začínalo druhé kosení, které bylo doprovázené tematickými písněmi. Písně, které zaznívaly v tomto období jsou velice jednoduché, nelze

je přiřadit k písňím obřadním, nemají žádnou magickou funkci. Jsou to lyrické písně, ve kterých si muži nejčastěji prozpěvují o své nespokojenosti v rodinném životě.³⁹

2.3.6 ŽŇOVÉ PÍSNĚ

Jak již z názvu písní vyplývá, písně jsou oslavou sklizně úrody, jsou obrazem náročné ženské práce. V Rusku byly oblíbeným žánrem především v Smolenské, Brjanské a v jižní části Pskovské oblasti.⁴⁰

O oznámení začátku žní se zpívá např. v písni «Пора, матери, жито жати», tyto písně jsou označovány jako tzv. „зажиночные“ (жатвенные). Písně žňové se dělí do skupin podle fáze žní. Další z fází byly samotné žně. O žních se nezpívaly písně během práce, ale častěji o přestávkách, kdy bylo potřeba protáhnout si záda a odpočinout si od náročné práce. Charakteristickým pro tyto písně byla jejich hlasitost, bylo potřeba, aby byly dobře slyšet, proto žnečky o pauze vylezly na vyskládané snopy či na nějaké jiné vyvýšené místo. Stejně tak jako i ostatní písně jarního a letního období byly i tyto písně zpívány velice zvučně a hlučně a mohly působit spíše jako křik či volání než zpěv. Žnečky totiž chtěly dát vědět všem o své náročné práci na poli.

Ve starobylých žňových písňích je často popisován obraz žnečky, která od východu do západu slunce pracuje na poli «Жните, жнеи молодые, серпы золотые». Srp, s kterým obratně kosí vypadá jako by zlátnul, odtud název písně.

Práce ženy stmelovala, díky nim vznikaly různé písně, které se mohly zpívat i ve vícero lidech. Mohly tak oslavovat svůj společný úspěch, když večer uklidily pole a nesly slavnostně poslední svázaný snop hospodáři za neutichajícího zpěvu písní.

Jednou z tradic na dožínky byla v Brjanské oblasti tzv. «завить козлу бороду». Bylo to přirovnání pro ohnutí několika posledních klasů k zemi, které ženy převázaly zářivou stuhou. Tímto počinem oslavovaly kozlího slovanského boha úrodnosti a dožínky celkově

³⁹ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 32-34.

⁴⁰ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 34.

měly napomoci k bohaté úrodě následující rok. O tomto zvyku vznikla píseň «Ой, чия то борода».⁴¹

Ой, чия то борода
Жатвенная

Брянская обл.
Запись К. Свитовой

Подвижно ♩ = 112

1. Ой, чи - я то бо - ро - да. У!

Да и по по - ля по - лег - ла. У!

2. А Федь - ки - на бо - ро - да. У!

Да и по по - лю. по - лег - ла. У!

3. Си - лит дед на ме - же. У!

Ди - ву - ет - ся бо - ро - де. У!

4. Ой, чи - я то бо - ро - да. У!

Да и по по - лю по - лег - ла. У!

Obrázek 15. Ой, чия то борода.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 56.

Typickým zvykem v Pskovské oblasti byl tzv. „псковский плач“, kdy jedna žnečka šla na pole a prosila kukačku, aby sdělila její zemřelé matce, jaké neštěstí zde musí její dcera podstupovat. Kukačka zde hraje roli prostředníka mezi světem živých a mrtvých.⁴²

⁴¹ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 36.

⁴² ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 36-37.

Голошение на кукушку

Псковская обл.
Запись Г. Лобковой

$\text{♩} = 216$

Ай, ни ку - куй - кы - ся,
ай, в по - ли се - ры - я ку - ку - шич - ка.
Ай, ни да - вай - кы - ся
мо - ё - му го - рюш - ка да - са - душ - ки.
У! У! У!
Ай, па - жа - лей - кы - ся ми - ня,
ты мо - я род - нень - кы - я ма - муш - ка.

Obrázek 16. Голошение на кукушку.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 58.

Žňové písně se zpívaly v pomalém tempu, s malým rozsahem (nejčastěji terciovým či kvartovým). Žňové písně jsou písně lyrického charakteru a vyjadřují trpké osudy žen pracujících na poli vzpomínajících na své dětství. Někdy mohou svou pochmurností připomínat balady.

2.4 RODINNÉ A OBŘADNÍ PÍSNĚ

Písně s rodinnou tematikou vznikly stejně jako kalendářní písně za dávných dob, kdy se lidé snažili stmelit svou rodinu a odvrátit všechny zlé síly, které by mohly zabránit rodinné pohodě a narušit rodinná pouta.

Velké množství činností v životě ruského národa mělo svůj hudební doprovod, písně, které s nimi byly spjaté a samozřejmě ani rodinné obřady nebyly výjimkou. Nyní budou autorkou bakalářské práce přiblíženy tradice zpívání ukolébavek, svatebních písní a pohřebních nářků.

2.4.1 UKOLÉBAVKY

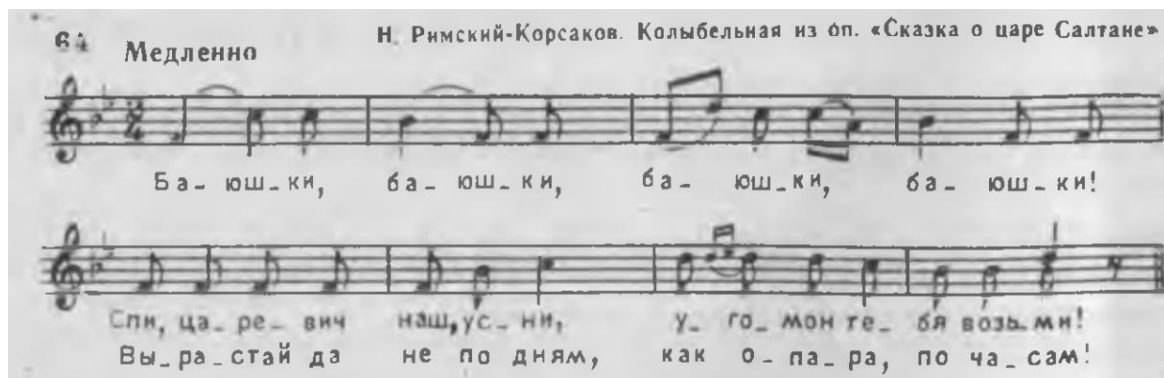
Ukolébavky slouží k uspávání těch nejmenších. Často jsou humorného charakteru, podobají se šprýmovým písním, které mají za úkol děti zabavit. Obsah těchto starobylých písní je různý, některé nám mohou například přibližovat různá zvířata (kozu rohatou, vlka, kocoura apod.).

Písně mohou dětem přát štěstí, bohatství. Tak je tomu v písni «Будешь в золоте ходить». Z druhé strany se ale mohou zabývat i nástinem náročného života rolníků.

Ukolébavky jsou velice pomalé, zpěvné a klidné, aby splnily svůj účel a zvládly děti uspat. Rozsah těchto písní bývá od tercie po sextu, typické terciové postupy se většinou kombinují s kvartovými. Ukolébavky byly velkou inspirací pro mnohé skladatele klasické hudby. Například Rimskij-Korsakov ve své opeře „Pohádka o caru Saltánovi“ použil ukolébavku na bázi básnického textu, kterou zpívala chůva jeho dětem. Ukolébavku použil i Čajkovskij v závěru své opery „Mazepa“ či Dargomyžskij ve své slavné opeře „Rusalka“ o čtyřech dějstvích.⁴³

---

⁴³ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 67-68.

Obrázek 17. Колыбельная.

Zdroj: ПОПОВА Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 68.

2.4.2 SVATEBNÍ PÍSNĚ

Žánr svatebních písní je velmi rozsáhlý, čítá mnoho děl z různých oblastí Ruska. Do prvního desetiletí 20. století byly svatební písně aktivně používaným žánrem, který byl součástí života ruského národa. Jedním z prvních sběratelů ruských písní byl básník Lvov, který na svatební písně nahlížel takto: „Свадебные песни во всем просторном государстве нашем и словами и голосом столько единообразны, что из-за несколько тысяч верст пришедший прохожий по голосу оных узнает, в которой избе свадьба“⁴⁴

Ruská svatba zahrnovala nespočet tradic, které bylo potřeba dodržet. Starobylá ruská svatba byla také často označována jako „svatební hra“, bylo to v podstatě divadlo zahrnující dramatické a komediální scény za doprovodu lidové hudby. Teatrální výstup byl tvořen z několika částí – první z nich byly „сватовство“, které byly prováděno jako komediální rozhovor nápadníka a rodičů nevěsty. Když námluvy proběhly úspěšně, čemuž ne vždy tak bylo, tak byly zakončeny oslavou za doprovodu „písní při hostině“. Další fází bylo „рукобытие“, když se rodiče ženicha a nevěsty úspěšně dohodli na hospodářsky-materiálních výdajích. Následně proběhly „смотрины“, kdy se nevěsta seznámila s ženichovou rodinou.

⁴⁴ ЛЬВОВ, Н. А. О русском народном пении // ЛЬВОВ, Н. А. Собрание народных русских песен с их голосами. Москва: Музгиз, 1955. С. 41.

Další tradicí byl tzv. „девичник“, kde se nevěsta loučila se svobodou. Loučení se svobodou probíhalo v nevěstině domě, kde se sehrálo dramatické vystoupení, během kterého se zpívaly písně o šťastném budoucím životě nevěsty. Stávalo se ale dost často, že nevěsta byla zobrazena i jako plačící hromádka neštěstí. Mnohdy se také zpívaly písně o tom, jak se nevěsta zalíbí matce svého budoucího manžela. O tom, jak jsou si zvony neuvěřitelně vzdálené, ale navzájem se díky svému zvučnému hlasu slyší. Toto mělo sloužit jako přirovnání k budoucím manželům, kteří jsou ze vzdálených míst, neznají se, ale přesto se budou brát («Звонили звоны»).

Další částí svatební hry bylo „утро свадебного дня“, kdy se kamarádky nevěsty sešly u ní doma a pomáhaly jí s přípravami na svatbu. Děly jí účes, pomáhaly s šaty.

Následoval příjezd ženicha s jeho partou k domu nevěsty, ten byl nazýván jako tzv. „свадебный поезд“.

Po svatebním obřadu při vstupu novomanželů do domu ženichových rodičů je posypali chmelem či zrnem, aby jim tak zajistili zámožný život. Následovala velká svatební hostina, která trvala několik dní, zpívalo se, tancovalo, pilo a hodovalo. Na svatební hostinu byli často zváni profesionální muzikanti, kteří hráli k tanci a písně interpretovali ve vícehlasém provedení.

ЗВОНИЛИ ЗВОНЫ
б. Орлов. губ. Р.-Корсаков, 72

65 Умеренно

1. Зво - ни - ли зво - ны в Нов - го - ро - де,
2. Зво - ни - ла зво - ны О - лим - пиа - душ - ка,
звон - чей то - го во ка - мен - ной Мо - скве,
звон - ла зво - ны Гав - ри - лов - на,
во ка - мен - ной Моск - ве.
звон - ны Гав - ри - лов - на, *

Obrázek 18. Звонили звоны.

Zdroj: ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 70.

2.4.3 POHŘEBNÍ NÁŘKY

Pohřební nářky vyjadřují zármutek, hoře, nešťastnou či tragickou událost, která se stala v kruhu rodinném. Jsou interpretovány poeticky a jako truchlící improvizace.

Tento žánr byl typicky ženský. Většinou byla povolána sólistka (tzv. вопленица), která překrásně a velice emocionálně interpretovala skladbu. Jednou z významných воплениц byla I. A. Fedosova⁴⁵, původem ze severu Ruska, která se proslavila svými skvělými interpretacemi pohřebních nářků.

V některých případech se mohlo sejít i větší uskupení, které pak zpívalo několik melodických linek, což mohlo působit až chaoticky. Tyto písně zaznívaly během smutečního obřadu, smuteční hostiny či při návštěvě hřbitova pozůstalými.

První pohřební nářky byly zaznamenány již před mnoha staletími, kdy byly zpívány jako truchlení po padlých vojevůdcích, slavných lovcích či vojácích. Tyto pohřební pláče položily základ hrdinskému eposu. Díky pláčům bylo možno do různých pramenů, do starodávné literatury 11.–12. století vepsat informace z oné doby.

Velmi známým je nářek Jaroslavny z díla «Slovo o pluku Igorově»⁴⁶, kde je lyricky vyjádřen její žal. Často se tyto nářky totiž používaly i jako vyjádření smutku z nějakého neštěstí (stesku po muži, kterého zajali; smutku z požáru; stesku po milovaném apod.).

Později se můžeme setkat s písněmi, kde se dívce stýská po jejím rodném domu a truchlí nad svým budoucím životem, který bude muset strávit v domě své tchýně a tchána.

Se zavedením nevolnictví v 16.–18. století vznikaly nářky, kde si rolníci stěžovali na útlak, který pociťovali již po několik století, a tak jej vyjádřili v těchto písních.

Melodie nářků nejsou nijak rozsáhlé, většinou se jedná o intervaly mezi tercií a sextou. Díla nejsou nijak zajímavá po rytmické stránce, protože rytmus se často ani nezapisoval, jelikož byl pod plnou nadvládou textu. Zajímavým prvkem je zde tzv. glissando, klouzání z jednoho tónu na druhý. Během tradiční interpretace bylo možné mezi slokami slyšet pláč a vzlyky pozůstalých. Pláč byl interpretován velice přesvědčivě a se silným emocionálním prožitkem.

⁴⁵ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 65.

⁴⁶ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 64.

Zde jako příklad pláč «Ох, размилая же ты моя дружечка⁴⁷» z jihu Ruska. Zde se ve smutečních nářcích nejčastěji používaly terciové intervaly.

Ох, размилая же ты моя дружечка
Причитание по умершему мужу

Белгородская обл.
 Запись Н. Петровой
 Нотация
 Е. Кальмансона
 и В. Щурова

Ох, ра-э(ы)-ми - ла - я же ты мо - я д(ы) - ру - жеч - ка, хо-хо-хо -
 -хо-хо-и, о-х(ы), да от - крой же ты сво - и гла-зунь -
 -ки, о-хо-хо-хо-хо-и. О-х(ы), да г(ы)-ля-нь ты на с(ы)-во - ю род(ы)-
 -ну - ю ро - де - нюш - ку, хо-хо-и, о-х(ы), да ска -
 -жи ж ты и-м(ы) хоть о-д(ы) - но с(ы)-ло - ве-чу-ш(и)-ку, (и)
 ох, при по-с(ы) - ле-дя, о-хо-хо-хо хо.

Obrázek 19. Ох, размилая же ты моя дружечка.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 68-69.

2.5 CHOROVODOVÉ A TANEČNÍ PÍSNĚ

Chorovodové písně jsou od slova chorovod, což je starobylý lidový kruhový tanec doprovázený písněmi a dramatickým projevem⁴⁸. Což prozrazuje, že chorovodové písně sloužily k doprovodu tance, různých pohybů, divadelních her. Největšího rozmachu dosahovaly chorovodové písně v 16.–19. století.⁴⁹

⁴⁷ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 68-69.

⁴⁸ Хоровод // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 594-595.

⁴⁹ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 79.

Chorovody měly různý počet účastníků, ve všední dny se večer sešlo pouze pár mladých, zatímco při oslavách se jich mohlo sejít 200–300. Tancovalo se často na otevřených prostranstvích, kde se všichni chytli za ruce, tancovali v kruhu, různě se proplétali a přizpůsobovali rytmu, který byl někdy poměrně klidný a někdy naopak velice rozjařený. Tanec byl často i překrásným hereckým výkonem, jelikož byl doplňován výraznou mimikou a gesty.

Témata pro chorovodové písně byla rozmanitá. V některých se zpívalo o práci zemědělců («Земелюшка чернозем»), v jiných chorovodových písních si zpívali líní a nedbalí pracovníci («То-то горе мое, гореванье») a v dalších se vysmívaly dcery ruských šlechticů a kupců, které nemusely pracovat ani na poli, ani v domácnosti. Další tematikou byla tematika rodinná, kde se často zpívalo o disharmonickém vztahu mezi mladou ženou a jejím starším manželem, kterého si musela vzít pro peníze («Во лузях») nebo o nesouladu s despotickým tchánem («Заиграй, моя волынка»).

Chorovodové písně byly i lyrického charakteru, vyjadřovaly hluboké city a měly poetický ráz. A na rozdíl od humorných satirických chorovodových písní byly interpretovány v pomalém tempu. V písních byly časté obrazy přírody («Как под лесом, под лесочком шелкова трава»).

Na taneční písně se předváděly improvizované pohyby, které vycházely z lidové tradice. V porovnání s pozdějšími městskými bály, na kterých se tancovaly již pevně dané choreografie, figury a pravidelné pohyby, měly tance na lidové taneční písně větší svobodu a možnost sebevyjádření.

Chorovodové tance byly stmelovací, mohl se jich účastnit kdokoli, zatímco na lidové taneční písně tancovali pouze umělci, profesionálové. Spojení těchto umělců bylo nazýváno jako „перепляс“, což byl ruský národní párový či skupinový tanec. Písně měly lyrický, humorný či satirický charakter.

V oblastech středního a jižního Ruska se chorovodové písně doprovázely rytmickým podupáváním a tleskáním. Pro Kurskou oblast byly typické skoky do vzduchu, které tanec ještě více oživily.

Jedním z typických prvků byla tzv. „стенка на стенку“. Pravděpodobně toto přecházení dívek z jedné skupiny do druhé mělo znázorňovat provdání dívky do jiného rodu. Během písně jedna skupina dorážela na druhou, které se bránila. Píseň končila tím, že dívka přešla k druhé skupině. Tento prvek lze použít například u písně «Чибатуха⁵⁰».

Чибатуха
Плясовая

Запись А. Рудневой

$\text{♩} = 176$

Мой муж по - стыл, на пе - чи за - стыл,
ту - лу - пом о - дел - ся и то не сог - рел - ся.

Obrázek 20. Чибатуха.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 501.

2.6 PRACOVNÍ PÍSNĚ

Velký vliv na rozvoj a průběh folklóru měla činnost pracovní. N. V. Gogol napsal: „Покажите мне народ, у которого бы больше было песен. Наша Украина звенит песнями. По Волге, от верховья до моря, на всей веренице влекущихся барок заливаются бурлацкие песни. Под песни рубятся из сосновых бревен избы по всей Руси. Под песни мечутся из рук в руки кирпичи, и как грибы вырастают города“.⁵¹

Pracovní písně začaly vznikat již před mnoha staletími, zpívaly si je zemědělci při fyzicky náročné práci, například během kácení lesa. Později byly zpívány při stavbách velkých budov, chrámů, klášterů, pevností apod.

Písně pracovní si mohli zpívat při práci i jednotlivci, ale většinou si je zpívali především lidé při práci kolektivní. Výrazná rytmika jim pomáhala udržovat jednotné tempo práce.

⁵⁰ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 501.

⁵¹ ГОГОЛЬ, Н. Собрание сочинений. В 6 т. Москва: Гослитиздат. 1953. Т. 6. С. 114.

Typickým prvkem pro pracovní písně byla tzv. skupinová zvolání („командные возгласы“), která ještě lépe napomáhala jednotnosti práce, dodávala členům pracovní skupiny sílu a udávala přesný rytmus. Jeden člen skupiny dal zvolací impuls a ostatní po něm opakovali, typickými zvoláními byly: „Взяли“, „Двинули“, „Ух“, „Ухнем!“⁵²

V 17. století vznikla nová pracovní pozice, kterou zastávali tzv. burlaci. Šlo o tahání nákladních vlečných lodí na laně proti proudu řeky. Burlaci položili základ tzv. „ламочным песням“, které se typicky zpívaly do kroku. Typickými příklady těchto písní jsou písně «Эй, ухнем» nebo také «Матушка Волга, широка и долга».

Na obrázku 21 je možné spatřit obraz „Бурлаки на Волге“, který si lze prohlédnout v Ruském muzeu v Petrohradu. Na obrazu jsou zobrazeni burlaci táhnoucí za sebou nákladní loď. Pozornost obdivovatelů obrazu upoutá mladý muž v červené košili, který vypadá, že si chce popruh, kterým táhne loď, ze sebe sundat. Tento obraz je vůbec nejznámější z dochovaných obrazů ruského malíře I. Repina. S obrazem se pojí asociace k písni „Дубинушка“ či k básni N. A. Někrasova „На Волге“, ve které zní „Почти пригнувшись головой, К ногам, обвитым бечевой, Обуты в лапти, вдоль реки, Ползли гурьбою бурлаки...“⁵³.

Obrázek 21. Илья Репин (1844–1930). Бурлаки на Волге (1870–1873).

Díky skvěle sehraným burlakům, dřevorubcům apod. se melodie a pestrost pracovních písní rozvíjela a byly tvořeny vícehlasy a různé variace. Písně se lišily tematikou, v některých se

⁵² ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 90.

⁵³ Бурлаки на Волге // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 79-80.

zpívalo o fyzicky náročné práci, některé kritizovaly nízkou odměnu a stěžovaly si na zimu a hlad.

Velice známou písní spadající do tohoto žánru je píseň «Дубинушка». Píseň vznikla ve 2. polovině 19. století na slova V. I. Bogdanova.⁵⁴ Píseň si zpívali burlaci a lidé dalších fyzicky náročných profesí. Píseň se předávala z otce na syna „Много песен слышал я в родной стороне, В них про радость и горе мне пели, Но из песен одна в память врезалась мне, Эта песня рабочей артели: Эх, дубинушка, ухнем! Эх, зеленая, сама пойдет! Подёрнем, подёрнем да ухнем!“ Díky své populárnosti je píseň zapsána v několika variantách, a dokonce se varianty liší ve své durové či mollové tónině. Slávu písně už jen podtrhla interpretace v podání F. I. Šaljapina, díky níž se dostala ještě více do povědomí ruského národa.⁵⁵ V písni se také zpívá o tom, že ruský národ se jednou postaví svým utlačovatelům a pozvedne na ně kyj („дубину“). Na konci 19. století byla píseň považována za píseň spojenou se vzpourou, revoltou.

Sběratelství a zpracování pracovních písní se věnovali již od 60. let 19. století např. M. Balakirev, N. Lopatin či V. Prokunin. Burlacká píseň «Эй, ухнем» poprvé zazněla v symfonické básni „Стěnka Razin“ A. Glazunova, kterou Glazunov zpracoval v roce 1905 do koncertního provedení orchestru se sborem. Zatímco o symfonické zpracování písně «Дубинушка» se postaral N. Rimskij-Korsakov.⁵⁶

---

⁵⁴ Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 188-191.

⁵⁵ Дубинушка // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 188-191.

⁵⁶ БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. С. 13.

Эй, ухнем
Бурлацкая

Запись М. Балакирева на Волге

1. Эй, ух-нем! Эй, ух-нем! Е-щё ра-зик, е-щё раз!

Эй, ух-нем! Эй, ух-нем! Е-щё ра-зик, е-щё раз!

Ра-зо-вьем мы бе-ре-зу, ра-зо-вьем мы куд-ря-ву!

Ай-да, да ай-да, ай-да, да ай-да, ра-зо-вьем мы куд-ря-ву!

Obrázek 22. Эй, ухнем.

Zdroj: ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 2: Народные песни и инструментальная музыка в образцах. С. 263.

2.7 LYRICKÉ PÍSNĚ

Písně lyrického charakteru jsou typické pro svou pochmurnost, strádání a vůbec pro své vyjádření emocí člověka.

V současné době je zapsáno velké množství písní tohoto žánru. Lze říci, že písně historického rázu byly populární především mezi kozáky, zatímco na zbylém území Ruska byly populární náměty spojené se strádáním člověka.

Tematika lyrických písní je velice různorodá. Díky ní máme možnost nahlédnout do duší tehdejšího ruského lidu a poslechnout si jejich důvody ke strádání. Jedním z rozšířených námětů byla vojenská povinnost. V těchto písních vyjadřovaly dívky stesk po svém milém, kterého jim odvedli na vojnu a stesk všech blízkých («Ох, да не кукуй в саду, кукушечка»). I mládenci si v těchto lyrických písních často stýskali po svém domově, po svých blízkých, po své milé, chtěli se vrátit domů ke svým dětem («Ой да ты, калинушка»). Další písně oplakávali vojáka, který se z války nevrátil. V jiných písních

umírající voják žádal svého koně, aby předal svým pozůstalým smutnou zprávu o jeho úmrtí («Уж ты поле мое»).

УЖ ТЫ ПОЛЕ МОЕ
6. Тамб. губ.

108 Не очень медленно
Один Лопатин и Прокунина, 9

1. Уж ты по_ ле мо_ е, по_ ле чис_ то_ е,
2. Ты раз_ доль_ е мо_ е, ты ши_ ро_ ко_ е,

Все
ты раз_ доль_ е мо_ е, ты ши_ ро_ ко_ е.
ни_ че_ . го, ты, по_ ле, не спо_ ро_ ди_ ло.

Obrázek 23. Уж ты поле мое.

Zdroj: ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 114.

Dalším tématem lyrických písní je láska, která po nějaké době skončí rozchodem. Láska je zde opěvována jako krásný a důležitý cit, který má na svědomí veškerou budoucnost člověka. V písni je popis posledního setkání dvou mladých, kteří si dají navždy sbohem («Черемушка»).

Nelze opomenout ani písně s rodinnou tematikou. V písních je zobrazován útlak ze strany muže, který je zobrazován jako despotická hlava rodiny omezující zbytek své rodiny («Горе мое горькое»).

Pozdějším odvětvím lyrických písní jsou tzv. vězeňské písně. Zde lidé ve vězení pomocí písně vyjadřují stesk po rodině, po rodném městě, po své lásce («Между двух гор выпал речкой Енисей») ⁵⁷.

Typickým rysem těchto písní není pouze tematika, ale i slovní, melodické a rytmické prvky. Jedním z příznačných prvků je přidávání výkřiků «эх», «ах», «ох и» a «да не»

⁵⁷ ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. Ч. 1: История, бытование, музыкально-поэтические особенности. С. 218.

do textu. Tato zvolání jsou často roztažena přes několik not. Příkladem může být píseň «Степь Моздокская», kde je toto zvolání nataženo až přes 10 not.

Nelze opomenout ani intonaci lyrických písní. Písně zpívané muži dosahovaly svým rozsahem většinou maximálně oktávy, z tohoto důvodu byly tyto písně rozšířené a mohl je díky jejich melodické nenáročnosti zpívat téměř kdokoli. Ženy to měly ještě o něco snazší, písně zpívané ženami dosahovaly většinou kvinty – sexty z toho důvodu, aby ženy mohly zpívat buď hlavovým, nebo hrudním rejstříkem a nemusely přeskakovat z jednoho do druhého, používat registr smíšený je totiž poměrně náročné, obzvláště pro netrénovaný hlas.

V neposlední řadě je potřeba se podívat na rytmus lyrických písní. Rytmika lyrických písní není přísně zobrazována takty, je spíše ponechána interpretovi a jeho cítění, protože právě emoce je velmi důležitá pro písně lyrické. Tyto písně se obecně zpívají v pomalejším, táhlém tempu, proto je ruský národ začal označovat i jako „протяжные песни“.

2.8 ČASTUŠKY

Častušky se objevily mezi folklórními žánry ve 2. polovině 19. století a staly se velice populárními. Častušky jsou písně s jednou slokou, zpívají se ve městech i na vesnicích a mají lyrický, humorný či satirický charakter. Ty nejlepší z nich se díky své snadné zapamatovatelnosti šíří mezi ruským národem dál.

Častušky jsou známé svou stručností a přesností vyjádření myšlenek, jsou také nazývány jako «мелкие песни», «стишки», «частоговорки», «припевки», «прибаски», «пригудки», «скоморошные»; медленные лирические частушки называются страданиями». ⁵⁸ Odborný termín „častuška“ zavedl v roce 1889 ruský spisovatel G. I. Uspenskij. Zatímco Uspenskij v častušce viděl svěžest lidové duše a určitou novotu za doprovodu harmoniky, někteří se k častuškám stavěli spíše negativně a vnímali je spíše jako úpadek. Podpořena byla častuška nejen Uspenským, ale i ruskými spisovateli (např. A. Blok – „Dvanáct“). ⁵⁹

⁵⁸ ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977, С. 186.

⁵⁹ ПОПОВА Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977, С. 189.

Pro svoji krátkost častušky nikdy nejsou zpívány jednotlivě. Je možné je sdružovat do cyklů, které čítají někdy až 100 slok. Takový cyklus je často zahájen častuškou, která vyzývá harmonikáře, aby začal hrát a podobně tematicky bývá cyklus i ukončen.

«Играй, гармонист.

Играй, не ломайся!

Для кого-нибудь не надо —

Для нас постарайся! (В начале).

Ой, спасибо, гармонист.

За игру отличную!

Я еще тебе желаю

Милку симпатичную! (В конце).»⁶⁰

Častušky se nejčastěji skládají ze dvou nebo tří veršů a jsou zpívány na všeobecně známé melodii. V každé častušce lze krásně pozorovat odlišnosti a specifika oblasti, ve které vznikla. Každá oblast si do svých častušek vkládá část své písňové kultury. Proto jsou některé častušky pojmenovány dle oblastí «волжские», «саратовские», «рязаночки», «бряночки» apod. Svou rozmanitostí a odlišností kultury jsou častušky přitažlivé pro posluchače z jiných oblastí.

Od tematiky častušek se odvíjí i jejich tempo, když jsou častušky veselého rázu, tempo je svižné, veselé a často doplněné tancem mezi jednotlivými zpěvy, když je však častuška pochmurná, odpovídá tomu i její pomalejší tempo. V některých případech je možné slyšet častušku pomalou a častušku rychlou dohromady, během písně se přejde ze smutné mollové tóniny do veselé durové a tempo se zrychlí.

Důležitou roli v častuškách hraje instrumentální doprovod. Častými nástroji, které dávají akordický základ celému dílu jsou „балалайка“ (balalajka), „гармонь“ (harmonika) a později „баян“ (knoflíkový akordeon). Muzikanti na začátku ukazují své umění pomocí různé improvizace, variací a pak už následuje zpěv za doprovodu muzikantů prokládaný tancem.

⁶⁰ ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. С. 359.

ЧАСТУШКИ
(исполняют девушка и парень)

178 Бугосл. и Шиншов, с. 176

Медленно, задумчиво

Мы на ло-доч-ке ка-та-лись, зо-ло-ти-стый, зо-ло-той,
Не греб-ли, а це-ло-ва-лись, не ка-чай, брат, го-ло-вой.

Скоро

В ле-су, го-во-рят, в бо-ру, го-во-рят, рос-ла, го-во-рят, со-сен-ка,
уж боль-но мне пон-ра-ви-лась ве-се-ла-я дев-чон-ка.

Obrázek 24. Частушка.

Zdroj: ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. С. 188.

3 RUSKÉ TRADIČNÍ HUDEBNÍ NÁSTROJE

Již v dávných dobách vznikaly první hudební nástroje, jež lidé vytvořili z toho, co zrovna měli po ruce (ze dřeva, hlíny, kůže, kostí atd.).

Vůbec první svědectví o hudebním nástroji pochází z letopisu z 11. století. V tomto letopisu se píše o samozvučném bicím nástroji – zvonu, konkrétněji o jeho starobylejším předku „било“.⁶¹

Lidé měli již od pradávna potřebu vyjadřovat se nejen vokálně, ale i instrumentálně. Chtěli přidávat rytmiku i melodiku do různých písní a tancovat na ně. Rytmiku do skladeb přidávali nejprve tleskáním dlaní, a zanedlouho bylo tleskání nahrazeno jednoduchými rytmickými nástroji. Začaly vznikat další a další hudební nástroje, které se často dědily z generace na generaci a daly základ dnešním hudebním nástrojům.

Existuje velké množství druhů ruských tradičních hudebních nástrojů vzniklých v různých oblastech Ruska. Nástroje jsou vždy něčím typické a uzpůsobené potřebám hudby dané oblasti. Tyto hudební nástroje můžeme rozdělit do tří základních skupin: bicí, dechové a strunné hudební nástroje.

3.1 BICÍ NÁSTROJE

Bicí nástroje jsou nejstarobylejší skupinou z těchto tří skupin hudebních nástrojů. Předci jim přisuzovali magickou moc, která odežene všechny zlé duchy. Bubnování bylo ideálním doprovodem pro rituální tance, bubnovalo se i při lovu zvěře.

Vyčleňují se dvě podskupiny bicích nástrojů – blánové (membránové) a samozvučné. Mezi blánové lze zařadit – „бубен“(tamburína, bubínek s rolničkami), „барабан“ (buben), „тулумбас“, „набат“ (zvonění na poplach) a další. Zvuk pramení z natažené blány, do které interpret udeří. Mezi samoznějící nástroje patří „колокола“, „ложки“, „трещотки“, „кокошник“, „тарелки“, „погремушка“ a další. U samoznějících nástrojů zvuk vychází z jejich těla.

---

⁶¹ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 5.

Tamburína („бубен“) patří k nejstarším membránovým bicím nástrojům. Nástroj je složen z dřevěného kruhu, na který je z jedné strany natáhnuta blána. Do kruhové dřevěné obruče jsou přidány malé kovové činely („тарелки“), v některých případech jsou uvnitř tamburíny připevněny ještě zvonečky a rolničky, které se při úderu prstů či dlaně do membrány rozeznějí. S tamburínou se můžeme setkat i dnes v orchestrech lidové hudby. Dříve byla rozšířena zejména mezi skomorochy⁶² a byla součástí orchestrů lidové hudby společně s balalajkou, houslemi a harmonikou. Tamburína byla rozšířena především v jižních a jihozápadních oblastech Ruska.

Buben („барабан“) je vůbec nejznámější membránový nástroj. Je složen z rezonátoru, který má na obou stranách natažené blány. Bubny jsou různých velikostí, ty největší si muzikanti připevňovali k opasku a bubnovali na ně dřevěnými paličkami. Tento signální nástroj se používal při slavnostních obřadech, oslavách, válečných pochodech atd.

Samozvučné bicí hudební nástroje lze rozdělit do dvou skupin – dřevěné (např. treščotka, chrastítko, lžíce) a kovové (např. zvony, triangi, rolničky).

Zvon („колокол“) patří do skupiny samozvučných bicích nástrojů. Jeho tělo je z kovu a je kalichovitého tvaru, uvnitř má tzv. srdce („язык“). Zvuk vychází především z dolního rozšířeného kraje zvonu. Malé zvonečky používaly děti na ruských vesnicích samostatně, ale rovněž jako součást jiných hudebních nástrojů (např. tamburín). Velké zvony byly využívány pravoslavnou církví.

Lžíce („ложки“) byly jedním z nejrozšířenějších dřevěných bicích nástrojů na území Ruska. Většinou si lidé zkrátka vzali dřevěné polévkové lžíce, ze kterých si udělali hudební nástroj. Pokud byly lžíce používány čistě jako hudební nástroj, tak si na ně připevňovali ještě rolničky a vybírali si ty lžíce, které měly delší rukojeť, aby se jim na ně lépe hrálo.

Chrastítko („погремушка“) je bicí nástroj v podobě krabičky z březové kůry, ve které jsou kamínky. Když se s krabičkou zatřese, tak vydává rytmické zvuky.

Treščotka („трещотка“) je dřevěný bicí nástroj, nejčastěji tvořený z 20–22 dřevěných (dubových) prkýnek, která jsou od sebe oddělena malými destičkami a navlečena na nějaký provázek, řemínek. Konce provázku jsou volné, svázané do smyčky, do které si

---

⁶² Skomorochem byl nazýván ruský kočovný herec vystupující v roli zpěváka, akrobata, tanečníka aj.

hráč strčí na obou koncích prsty. Tento nástroj byl proslulý především v evropské části Ruska.

Dřívka („дрова“) jsou ruský starobylý nástroj, dnes by se dal přirovnat ke xylofonu. Skládá se z několika dutých dřev, která se liší svou délkou a velikostí dutiny. Dřevo jsou svázána provázkem. Hraje se na ně dřevěným kladívkem, které musí být stejně jako jednotlivé části „drova“ z tvrdého dřeva.

3.2 DECHOVÉ NÁSTROJE

Jednou ze skupin tradičních ruských hudebních nástrojů je i skupina dechových nástrojů, na nichž je tón tvořen za pomoci vzduchu. Dechové nástroje lze rozdělit do tří skupin podle místa vzniku tónu – retné (hranové), jazýčkové a nátrubkové.

Do skupiny retných nástrojů patří např. „свистулька“, „свирель“, „кувиклы“; mezi náustkové patří např. „пастушеская труба“, „рожок“ a mezi nástroje jazýčkové patří „жалейка“, „волынка“, „гармонь“ a další.

Svistulka („свистулька“) má většinou tvar zvířete – ptáka, ryby nebo tvar elipsoidu, který je barevně ozdoben. Nástroj má 2-4 dírky. Výška tónu závisí na zakrývání různého počtu děr. Zajímavé je, že nezáleží na pořadí zakrytých děr, ale na jejich počtu. Dříve se svistulky používaly na různých obřadech a byly rozšířené po celém Rusku. Dnes se používají především jako hračky pro děti.

Svirel („свирель“) je dřevěná flétna délky 27-35 cm. V horní části tohoto nástroje se nachází retný náustek, do kterého hráč fouká a zároveň zakrývá dírky, kterých je na svirelu celkem 6.

Kuvikly, kuvytsi („кувиклы“) mají několik dřevěných kmenů, jejichž jedna strana je uzavřená. Každý z těchto kmínků vydává jeden tón. Kmínky mohou a nemusí být vzájemně svázány. Počet kmínků závisel na místní tradici, počet se pohyboval od 2 do 5 kmínků. Nástroj je příbuzný celosvětově známé Panově flétně.

Pastevecká trouba („пастушеская труба“) je nástroj vyráběný z kusu březového dřeva délky 150–200 cm vyřezáním do potřebného tvaru. Vnitřek nástroje je vydlabán. Kmen je na konci lehce rozšířen do tzv. ozvučnicku. Nástrojem si pastevcí dávali signály pomocí jednoduchých hudebních motivů.

Roh („рожок“) je nástroj z jalovce nebo ze dřeva břízy. Na nástroj je možné zahrát 10 tónů a tvořit z nich nejrůznější melodie. Rožky se dělí na sólové, které doprovází zpěv a na signální, které se používají v orchestrech. Nejmladším druhem rožků jsou malé rožky, které byly rozšířeny pouze ve Vladimirovské, Tverské a Ivanovské oblasti.⁶³ Tento druh nástroje je považován za nejmladší, první zmínky pochází až z konce 17. století–počátku 18. století.

Zhaleika („жалейка“) má tvar dýmky, je ze dřeva či z rákosu. Má 3-7 děr a její ozvučník je z březové kůry či kravího rohu. Má velice ostrý a napjatý chvějící se tón.

Dudy („волынка“) jsou sestaveny z několika trubiček, ke kterým je připevněn měch z telecí či kozlí kůže. Zvuk se z dud vyluzuje pomocí vdechování vzduchu do měchu, který je následným stlačováním měchu vháněn do trubiček. Vzduch rozechvěje plátky a díky zakrývání děr z dud vycházejí různé tóny. Na dudy se hrálo především ve Smolenské a v západní části Kalininské (dnes Tverské) oblasti.

Harmonika („гармонь“) je klávesový nástroj s měchy a plátky. Jedna část plátek se rozezní při shromažďování vzduchu a druhá při stlačování. Tento nástroj se do Ruska dostal z Německa ve 30. letech 19. století a stal se velice populárním. Vznikalo velké množství harmonik, které mistři z různých oblastí přizpůsobovali místnímu folklóru. Harmonika byla nejpopulárnějším nástrojem a byla ideální k doprovodu tance, častušek, apod. Dnes je nejvíce rozšířen tzv. баян (knoflíková harmonika), který má na levé straně klaviaturu složenou ze 100 knoflíků a na pravé straně z 52 knoflíků.

3.3 STRUNNÉ NÁSTROJE

Zvuk strunných nástrojů vzniká díky chvění natažené struny. Strunné nástroje lze rozdělit do dvou základních skupin – strunné drnkací a strunné bicí nástroje. Mezi strunné drnkací nástroje patří např. „гусли“, „балалайка“, „домра“, „гудок“ a mezi strunné bicí např. „цимбалы“.

---

⁶³ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 10.

Gusli („гусли“) jsou starobylý ruský hudební nástroj, o jehož existenci máme doklady již ze 6. století. Gusli mají tvar mělké krabice, na které jsou nataženy struny. Existovalo několik typů guslí. Jeden z typů měl světlý, jasný, zvučný hlas a druhý zněl spíše měkce.

Balalajka („балалайка“) je tradiční ruský strunný drnkací nástroj s tělem tvaru trojúhelníku a třemi strunami. Je to hudební nástroj se zvučným, ale ne příliš hlasitým zvukem. První zmínky o balalajce pochází z počátku 17. století. V 18. a 19. století patřila balalajka k nejoblíbenějším a nejrozšířenějším hudebním nástrojům v Rusku. Doprovázela zpěv, tanec a hrály se na ní různé hudební motivy. Na konci 19. století V. V. Andrejev balalajku vylepšil a vytvořil balalajky různých rozměrů. Založil svůj vlastní balalajkový orchestr a později orchestr lidových nástrojů, jehož základ tvořily balalajky. Balalajka pronikla dokonce i do ruské vážné hudby, kde ruští skladatelé skládali skladby pro balalajku a orchestr (např. A. K. Glazunov)⁶⁴. „Бесструнная балалайка“, tento frazeologismus se vžil jako označení pro velmi upovídaného člověka.

Domra („домра“) byla hudebním nástrojem ruských skomorochů. O její dávnější historii bohužel nejsou bližší informace. Avšak v 19. a 20. století byla vyrobena třístrunná domra po vzoru balalajky a později domra čtyřstrunná. V Rusku se stala populárnější domra třístrunná, zatímco na Ukrajině čtyřstrunná.

Gudok („гудок“) je strunný smyčcový nástroj s krátkým krkem. Hudební nástroj má tři struny a smyčec ve tvaru loveckého luku. Když hráč při hře na gudok sedí, tak by měl mít nástroj postaven svisle a opírat si jej o koleno, zatímco při hře ve stoje by si jej měl tisknout k hrudi.

Cimbál („цимбалы“) je zástupcem strunných bicích nástrojů, se kterým bylo možné se setkat pouze v jižních oblastech Ruska. Hra na cimbál doprovázela tanec.

---

⁶⁴ Балалайка // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 36-37.

4 INTERPRETI RUSKÝCH LIDOVÝCH PÍSNÍ

Mezi ruskými umělci je velké množství těch, kteří se zabývali interpretací ruské lidové hudby. Ve většině případů však není známo mnoho a lze vycházet pouze ze skromných svědectví. Mezi jednu z interpretek lze zařadit herečku a zpěvačku konce 18. století P. Žemčugovou, která byla členkou prvotní sestavy Ruského lidového sboru Pjatnického. Další ženou v oblasti lidové tvorby byla A. I. Glinkina komponující svou vlastní lidovou tvorbu, kterou představila v Moskvě Svazu skladatelů a která byla zčásti otištěna v roce 1969 ve sborníku „Народные песни Смоленской области, напетые А. И. Глинкиной“.

Mezi jednoho z nejznámějších ruských sběratelů ruských lidových písní se řadí Mitrofan Jefimovič Pjatnickij (1864-1927). M. J. Pjatnickij byl ruský sběratel ruské lidové hudby. Pjatnickij tíhnul k hudbě, chtěl se dokonce stát operním pěvcem, měl krásný hlas, vrozené dispozice po otci, bohužel ale onemocněl a musel se svého snu operního pěvce vzdát. Hudbu kombinoval s prací, jak to jen bylo možné. Za životní poslání ale nepovažoval práci, jeho posláním bylo předávání lidové tvorby dál. Začal sbírat lidové písně, nejprve je šířil jen ústní formou a později pořizoval zvukový záznam písní. Za celý svůj život nasbíral okolo 800 písní.⁶⁵

V roce 1910 Pjatnickij založil Ruský lidový sbor Pjatnického, jehož členové byli rolníky Voroněžské oblasti, odkud Pjatnickij pocházel. První vystoupení sboru, který čítal pouze 14 členů se konalo 2. 3. 1911 v Moskvě. Publikum bylo nadšeno a vystoupení ocenili i významní ruští hudebníci S. V. Rachmaninov a F. I. Šaljapin, příznivci lidové tvorby.⁶⁶

Další výraznou osobností ruského folklóru je již zmiňovaný Fjodor Ivanovič Šaljapin (1873-1938), ruský operní pěvec (basbaryton) narozený v Kazani. Od malička hrál na housle, měl velice kladný vztah k lidové tvorbě a zpíval v kostelním sboru. Do jeho repertoáru patřila národní lidová hudba stejně tak jako operní tvorba. Jeho začátky na scéně byly roku 1890 v divadle v Ufě, dále v Tiflise (dnes Tbilisi) a rovněž v Mariinském divadle

---

⁶⁵ Собиранель и исполнитель народных песен М. Е. Пятницкий [online]. Dostupné z: <https://www.okrae.odbrn.ru/pyatnitskii-me>.

⁶⁶ Хор М. Е. Пятницкого [online]. Dostupné z: <https://pyatnitsky.ru/history/>.

v Petrohradu. Díky soukromé ruské opeře S. I. Mamontova, ve které účinkoval, byl objeven jeho obrovský talent a v roce 1899 se stal hlavním sólovým pěvcem Velkého divadla.⁶⁷

Mezi jeho nejznámější ztvárnění patří Boris Godunov, o jehož ztvárnění řekl Šaljapin: „Ked' som hral Borisa, pripadal som si ako sám Boris. Jeho duša bola mojou dušou.“⁶⁸ Dále skvěle ztvárnil svou roli v opeře Mefistoteles, Ivan Hrozný, Don Quijot atd.

Mezi umělci ruské lidové písně zaujímá speciální místo Lidia Ruslanova (1900–1973). Nejpopulárnější písně jejího repertoáru - «Степь да степь кругом», «Я на горку шла», «Валенки» a další. Vytvořila si svůj styl interpretace lidových písní, jak o tom píše Lyudmila Zykina (1929–2009), bývalá členka Ruského lidového sboru Pjatnického: „Я увидела, как вышла на сцену и низко поклонилась публике царственная всем своим видом Лидия Андреевна. Чуть поведя плечами, она "выдала" такую частушку, что ее пение потонуло в веселом смехе и рукоплесканиях зала. А потом – никогда не забуду – мгновенно переменила всю тональность выступления: запела "Степь да степь кругом". Был ее жест поразителен - она только и сделала, что опустила концы платка на грудь да подняла руку – и уже бескрайняя, зимняя степь предстала перед глазами“.⁶⁹

Lidové písně byly součástí písňového repertoáru L. Zykiny, lze do něj zařadit například písně – «Тонкая рябина», «Вниз по Волге-реке» a další – posluchači si je zamilovali.⁷⁰

⁶⁷ ШАЛЯПИН, Ф. И. // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 622-623.

⁶⁸ TVRDOŇ, J. Ruská hudba encyklopedicky. Bratislava: Polygrafické středisko UK v Bratislavě, 1978. Str. 160.

⁶⁹ ЗЫКИНА, Л. Лидия Русланова // САФОШКИН, В. Лидия Русланова. Валенки, валенки, не подшиты стареньки. Биография. Песни. Москва: Эксмо, 2003 [online]. Dostupné z: <https://ale07.ru/music/notes/song/muzlit/safoshkin/safoshkin2.htm>.

⁷⁰ Людмила Зыкина: жизнь и судьба [online]. Dostupné z: https://radioshanson.ru/news/lyudmila_zykina_zhizn_i_sud_ba.

ZÁVĚR

Cílem této bakalářské práce bylo zvýšit povědomí o ruské lidové hudbě, což bylo možné díky přednášce „Фольклорный праздник“, která proběhla na Západočeské univerzitě v Plzni a přiblížila studentům tradice, hudební nástroje a konkrétní díla ruského a českého folklóru.

Rovněž byla prozkoumána tematika lidové hudby, zmíněny její charakteristické rysy a postoje významných osobností Ruska (spisovatelů, hudebníků atd.).

V bakalářské práci byly taktéž prozkoumány žánry lidové hudby, díky kterým bylo možné poznat i ruské zvyky a tradice typické pro rozmanité oblasti Ruska, pro různá roční období a události.

Nedílnou součástí práce byly rovněž tradiční hudební nástroje. Hudební nástroje byly rozděleny do základních skupin a dále byly v rámci své skupiny detailněji popsány.

Bylo opravdu pozoruhodné seznámit se s osobnostmi ruské lidové hudby (F. I. Šaljapinem, M. J. Pjatnickým atd.), které braly šíření lidové hudby jako své životní poslání. Tito interpreti zasvětili folklóru svůj život, a dokonce založili hudební těleso (Ruský lidový sbor Pjatnického), které je známým a dodnes aktivně účinkujícím uskupením v Rusku.

V přílohách práce je možné nalézt popis folklórního koncertu s komentáři studentů a fotografiemi, česko-ruský obrázkový slovníček tradičních hudebních nástrojů a rovněž česko-ruský slovníček hudební terminologie sloužící k objasnění hudebních termínů použitých v bakalářské práci.

Bylo velice zajímavé nahlédnout do ruského folklórního dědictví, zmapovat jej a následně znalosti aplikovat v praxi.

RESUMÉ

Tato bakalářská práce se zabývá ruskou lidovou hudbou a tradičními hudebními nástroji, žánry ruského folklóru a interprety ruské písňové tvorby. Zaměřuje se na přiblížení ruské lidové hudby a zmapování jejích termínů.

V závěru bakalářské práce se lze dočíst o přednášce „Фольклорный праздник“ pojednávající o ruském a českém folklóru, která byla autorkou bakalářské práce prezentována studentům Západočeské univerzity.

SUMMARY

This bachelor thesis deals with Russian folk music and traditional musical instruments, discusses the genres of Russian folklore and performers of Russian folk songs. It focuses on the approximation of Russian folk music and the mapping of its terms.

At the end of the bachelor thesis, you can read about the lecture "folklore holiday", about Russian and Czech folklore, presented by the author of the bachelor thesis to students of the University of West Bohemia.

SEZNAM LITERATURY

Балалайка // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 36-37. ISBN 978-5-462-00590-9.

БАЛАШОВ, Д. М. Русская народная баллада // Народные баллады. Москва-Ленинград: Советский писатель, 1963. С. 5-41.

БАЧИНСКАЯ, Н., ПОПОВА, Т. Русское народное музыкальное творчество. Хрестоматия. Москва: Музыка, 1974. 268 с.

БЕЛИНСКИЙ, В. Г. Полное собрание сочинений. В 13 т. Москва: Изд-во Академии наук СССР, 1954. Т. 5. 863 с.

Бурлаки на Волге // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 79-80. ISBN 978-5-462-00590-9.

ГОГОЛЬ, Н. Собрание сочинений. В 6 т. Москва: Гослитиздат. 1953. Т. 6. 563 с.

ГОРЬКИЙ, М. О литературе. Литературно-критические статьи. Москва: Сов. писатель, 1953. 868 с.

Дубинушка // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 188-191. ISBN 978-5-462-00590-9.

ЗУЕВА, Т. В., КИРДАН, Б. П. Русский фольклор. Москва: Флинта; Наука, 1998. 398 с. ISBN 5-89349-115-7.

ЗЫКИНА, Л. Лидия Русланова // САФОШКИН, В. Лидия Русланова. Валенки, валенки, не подшиты стареньки. Биография. Песни. Москва: Эксмо, 2003 [online]. Dostupné z: <https://ale07.ru/music/notes/song/muzlit/safoshkin/safoshkin2.htm>.

КУЗНЕЦОВ, С. А. Большой толковый словарь русского языка. Санкт-Петербург: Норинт, 2000. 1536 с.

ЛЬВОВ, Н. А. О русском народном пении // ЛЬВОВ, Н. А. Собрание народных русских песен с их голосами. Москва: Музгиз, 1955. 350 с.

Людмила Зыкина: жизнь и судьба [online]. Dostupné z: https://radioshanson.ru/news/lyudmila_zykina__zhizn__i__sud__ba.

ПОПОВА, Т. Основы русской народной музыки. Москва: Музыка, 1977. 222 с.

ПУГАЧЕВ, Е. // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 452-453. ISBN 978-5-462-00590-9.

ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. 21 с.

РАЗИН, С. // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 550-551. ISBN 978-5-462-00590-9.

Собиратель и исполнитель народных песен М. Е. Пятницкий [online]. Dostupné z: <https://www.okrae.odbvnr.ru/pyatnitskii-me>.

Хор М. Е. Пятницкого [online]. Dostupné z: <https://pyatnitsky.ru/history/>.

Хоровод // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 594-595. ISBN 978-5-462-00590-9.

Чешско-русский словарь. В 2 т. Москва: Русский язык; Прага: Гос. педагогич. изд-во, 1976. Т. 1. 580 с.

ШАЛЯПИН, Ф. И. // Россия. Большой страноведческий словарь. Москва: АСТ-ПРЕСС, 2009. С. 622-623. ISBN 978-5-462-00590-9.

ЩУРОВ, В. М. Жанры русского музыкального фольклора. В 2 ч. Москва: Музыка, 2007. ISBN 978-5-7140-0821-4.

TVRDOŇ, J. Ruská hudba encyklopedicky. Bratislava: Polygrafické stredisko UK v Bratislavě, 1978. Str. 160.

Vánoční písně [online]. Dostupné z: https://wikisofia.cz/wiki/V%C3%A1no%C4%8Dn%C3%AD_p%C3%ADsn%C4%9B.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A UŽITEČNÝCH ODKAZŮ

Fotografie hudebních nástrojů:

- Барабан: <https://www.muz-sound.ru/product/baraban-masterskaya-serebrova-pastushiy-tonirovannyu>.
- Баян: <https://www.legato.su/stati/bayan.html>.
- Гармонь: <https://www.slavyarmarka.ru/tv-garmon/>.
- Дрова: <https://muzinstru.ru/udarnye/drova>
- Колокол: <https://pianokafe.com/instruments/kolokol/>.
- Погремушка: <https://masteras.ru/t/pogremushka-bolshaya-4/>.
- Свирель: <https://eomi.art/woodwind/svirel/>.
- Свистулька:
<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%B0>.
- Цимбалы: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/353457>.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1. Сон Разина (ноты).....	9
Obrázek 2. Как у нас было на Волге (ноты).....	11
Obrázek 3. В. Суриков (1848-1916). Степан Разин (1908).....	12
Obrázek 4. Ой, да ты, батюшка, Оренбург-город (ноты)	13
Obrázek 5. В. Перов (1883-1882). Суд Пугачева (1879)	15
Obrázek 6. Как поехал князь да Михайло (ноты).....	18
Obrázek 7. Коляда (ноты)	20
Obrázek 8. Федот Сычков (1870-1958). Христославы (1935).	21
Obrázek 9. Ведет кот кошурочку (ноты).....	23
Obrázek 10. Святочные песни (ноты).....	24
Obrázek 11. А. М. Васнецов (1856-1933). Сжигание чучела Масленицы (1920)	25
Obrázek 12. Мы думали, масленице семь недель (ноты)	26
Obrázek 13. Уж ты, пташечка канареечка (ноты)	28
Obrázek 14. Ой, за садом-виноградом (ноты)	29
Obrázek 15. Ой, чия то борода (ноты).....	32
Obrázek 16. Голошение на кукушку (ноты)	33
Obrázek 17. Колыбельная (ноты).....	35
Obrázek 18. Звонили звоны (ноты).....	36
Obrázek 19. Ох, размилая же ты моя дружечка (ноты)	38
Obrázek 20. Чибатуха (ноты)	40
Obrázek 21. Илья Репин (1844-1930). Бурлаки на Волге (1870-1873).....	41
Obrázek 22. Эй, ухнем (ноты)	43
Obrázek 23. Уж ты поле мое (ноты)	44
Obrázek 24. Частушка (ноты).....	47

PŘÍLOHA 1: FOLKLÓRNÍ KONCERT AUTORKY BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Dne 14. 12. 2022 proběhla v budově Veleslavínově předvánoční přednáška pořádaná autorkou bakalářské práce pod názvem „Фольклорный праздник“. Přednáška byla připravena pro česky a rusky hovořící studenty katedry ruského jazyka Západočeské univerzity v Plzni. Povídání o folklóru bylo ve srovnávacím česko-ruském aspektu. Hlavní náplní bylo seznámení se s českými a ruskými hudebními nástroji a společné zazpívání si a naučení se českých a ruských lidových písní.

V první části přednášky studenti společnými silami odhalili názvy hudebních nástrojů a pak se dozvěděli základní informace o českých lidových hudebních nástrojích (klarinetu, houslích, kontrabasu, dudách atd.) s podrobným rozbořením dud a o tradičních ruských nástrojích (balalajce, domře, akordeonu, guslích apod.). Zajímavostí a hádankou pro studenty byl frazeologismus „бесструнная балалайка“, jehož význam je autorkou bakalářské práce objasněn v kapitole 3.3. Strunné nástroje, kde je řeč právě o tradičním ruském strunném drnkacím nástroji balalajce.

Po hudebních nástrojích došlo na praktičtější část, ve které se studenti naučili české lidové písně („Kdyby byl Bavorov“, „Šel tudy, měl dudy“) a jelikož bylo před Vánoci, tak i tradiční českou koledu („Nesem Vám noviny“). České písně byly zpívány a autorkou bakalářské práce doprovázeny na kytaru pro autentičnost v českém lidovém kroji. Folklórní povídání bylo zakončeno na ruské lidové notě zpěvem několika častušek za doprovodu kytary.

V příloze 1 uvádí autorka bakalářské práce reakce studentů na tuto přednášku o folklóru a k bakalářské práci přikládá DVD disk s videi a fotografiemi.

Komentáře studentů na přednášku autorky bakalářské práce

Hana Olšanová

Koncert, který jsme měli před Vánoci se mi moc líbil. Eliška měla moc hezký hlas a také se mi líbil její lidový oděv. Také obdivuji její hru na kytaru, šlo jí to opravdu dobře. Bylo velmi příjemné si zazpívat před Vánoci nějaké tradiční písničky, jak české, tak i ruské. Tento koncert byl dobře zorganizován. Eliška ve svém výstupu působila velmi sebejistě. Také se mi líbilo, že na nás byla milá a příjemná. Bylo to opravdu velmi hezké zakončení našeho zimního semestru.

Karolína Červenková

Мне очень понравился концерт Элишки. Она была очень мила и вовлекла нас в деятельность. Она прекрасно говорила по-русски, и нельзя было сказать, что она чешка. Я люблю музыку, и мне понравились песни. Я знаю их с детского сада. Мне понравилось, как Элишка играла на гитаре. Я бы тоже хотела уметь это делать. Мне понравилось, что Элишка выбрала чешские и русские песни. Русская песня была для нас новой, но мы ее быстро выучили и подпевали Элишке.

Yana Belousova

Мне очень понравился концерт, который организовала для нас Элишка. Она выступила замечательно. Было интересно послушать русские частушки, особенно от студентки, для которой русский язык не является родным, а также послушать чешские песни и познакомиться с кусочком чешской культуры. Элишка обладает невероятным талантом, у нее замечательный голос, она прекрасно играет на гитаре. Все выступление было очень душевным, веселым.

Елена Иванова

Концерт был хорошо продуман. Eliška прекрасно пела! Подключала нас к своей работе. Мы пели вместе! Были сладкие призы за правильные ответы. Было просто здорово! Настоящий праздник!

Anastasija Varantsová

Больше всего мне понравилась приятная атмосфера и интересная программа. Было очень интересно посмотреть что-то новое. Элишка выступила очень красиво! Она красиво пела и играла, и у нее все отлично получилось. Я очень рада, что могла присутствовать на ее концерте.

14 декабря 2022 г.

В 11-10

VC 223

ФОЛЬКЛОРНЫЙ ПРАЗДНИК

Программа

1. Чешские и русские народные музыкальные инструменты (презентация).
2. Чешские народные песни (исполняет Eliška Strejcová).
3. Веселые частушки (исполняет Eliška Strejcová).
4. Чаепитие.

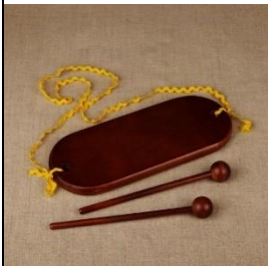

PŘÍLOHA 2: ČESKO-RUSKÝ SLOVNÍČEK HUDEBNÍ TERMINOLOGIE

basbaryton	бас-баритон (высокий бас)	Hlas basové polohy s rozsahem sahajícím do vyšších hlasových poloh s barytonovou barvou (ital. basso cantante).
folklór	фольклор	Termín folklór vychází z anglického označení folk-lore („lidová moudrost“), poprvé se objevil v Anglii v polovině 14. století.
glissando	глиссандо	Klouzání z jednoho tónu na druhý.
improvizace (hudební)	импровизация (музыкальная)	Tvůrčí projev bez předchozí přípravy.
jednohlas	одноголосие	Druh hudby s jediným hlasem, bez harmonií.
koleda	коляда (и доп. коляда)	Písňe zpívané během kolední obchůzky.
lidová hudba	народная музыка	Hudba tvořená spontánním projevem lidí.
lyrická píseň	лирическая песня	Píseň bez děje kladoucí důraz na vyjádření emocí člověka.
lyrickoepická píseň	лирико-эпическая песня	Píseň, ve které se prolínají lyrické a epické prvky.
melodie	мелодия	Sekvence tónů, která vyjadřuje myšlenku a je prezentována v určitém rytmu.
membrána	мембрана	Hlavní ozvučný prvek membranofonů ⁷¹ .

⁷¹ Membranofon je hudební nástroj, který vydává zvuk za pomoci napjaté, rozkmitané membrány.

motiv	наігрыш	Krátký sjednocený hudební úryvek, který vyjadřuje skladatelovu myšlenku. Je možné jej rozpoznat díky svému opakování.
muzikolog	музыковед	Muzikolog je vědec, který se zabývá studiem hudby a všech jevů s ní spojených.
ozvučník	растрѳб	Rozšířená část na konci hudebního nástroje.
plátek (jazýček)	язычок	Tenký proužek ze dřeva, který rozkmitáním vytváří tón.
rytmus	ритм	Rytmus je tvořen střídáním dlouhých, krátkých not a pomlk.
sbor	хор	Hudební pěvecké těleso.
sólista	соліст	Jedinec hrající sólo (část hudebního díla, ve které hraje hráč sám).
tempo	темп	Tempo určuje v hudbě rychlost pohybu v čase.
tónina	тональность	Příslušnost tónového materiálu hudební skladby k určité stupnici.
variace	вариация	Obměna daného hudebního tématu.
vícehlas	многоголосіе	Druh hudby, ve kterém dochází k uplatnění dvou či více hlasů v hudbě.

**ПРИЛОГА 3: ЧЕСКО-RУСКÝ ОБРАЗОКОВÝ СЛОВНИЧЕК ТРАДИЧНÝХ РУСКÝХ
 МУДЕБНÝХ НÁСТРОЖŮ**

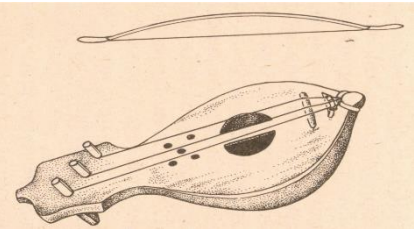
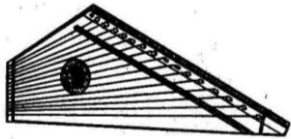
NÁZEV МУДЕБНÝХ НÁСТРОЖЕ		ОБРАЗОК МУДЕБНÝХ НÁСТРОЖЕ
rusky	česky	
balalajka	балалáйка	 72
buben	пастýший барабáн	 73
cimbál	цимбáлы	 74
domra	дóмра	 75

⁷² ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 13.

⁷³ Пастуший барабан [online]. Dostupné z: <https://www.muz-sound.ru/product/baraban-masterskaya-srebrova-pastushiy-tonirovannyy>.

⁷⁴ Цимбалы [online]. Dostupné z: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/ruwiki/353457>.

⁷⁵ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 13.

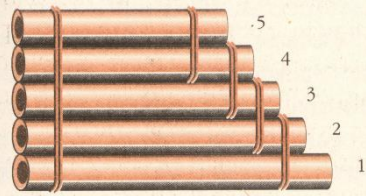
dřívka	дрова́	 <p>76</p>
dudy	воли́нка	 <p>77</p>
gudok	гудо́к	 <p>78</p>
gusli	гу́сли	 <p>79</p>

⁷⁶ Дрова // Музыкальные инструменты и музыкальное оборудование [online]. Dostupné z: <https://muzinstru.ru/udarnye/drova>.

⁷⁷ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 10.

⁷⁸ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 15.

⁷⁹ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 14.

harmonika ⁸⁰	гармóнь (hovor. гармóшка)	 81
chrastítko	погремúшка	 82
knoflíková harmonika	баян	 83
kuvikly	кувiклы	 84
lžice	лóжки	 85

⁸⁰ Harmonika - гармоника, *hovor.* гармóнь, *hovor.* гармóшка; chromatická harmonika - хроматическая гармоника, баян; klávesová harmonika - аккордеон; foukací harmonika - губная гармоника и гармошка (Чешско-русский словарь. В 2 т. Москва: Русский язык; Прага: Гос. педагогич. изд-во, 1976. Т. 1. С. 199). V současném ruském jazycе je slovo «гармóнь» neutrální (КУЗНЕЦОВ, С. А. Большой толковый словарь русского языка. Санкт-Петербург: Норинт, 2000. С. 195).

⁸¹ Гармóнь // Музыкальные инструменты [online]. Dostupné z: <https://www.slavyarmarka.ru/tv-garmon/>.

⁸² Погремúшка (большая) // Шумовые и духовые русские народные музыкальные инструменты [online]. Dostupné z: <https://masteras.ru/t/pogremushka-bolshaya-4/>.

⁸³ Баян [online]. Dostupné z: <https://www.legato.su/stati/bayan.html>.

⁸⁴ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 8.

⁸⁵ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 17

pastevecká trouba	пастýшеская труба́	 <p>86</p>
růžek	рожо́к	 <p>87</p>
svirel	свире́ль	 <p>88</p>
svistulka	свисту́лька	 <p>89</p>
tamburína	бу́бен	 <p>90</p>

⁸⁶ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 12.

⁸⁷ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 11.

⁸⁸ Свирель [online]. Dostupné z: <https://comi.art/woodwind/svirel/>.

⁸⁹ Свистулька [online]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BA%D0%B0>.

⁹⁰ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 17.

treščotka	трещóтка	 <p>91</p>
zhaleika	жалéйка	 <p>92</p>
zvon	кóлокол	 <p>93</p>

⁹¹ ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 17.

⁹² ПЯТНИЦЫНА, Е. С. Русские народные музыкальные инструменты. Саратов: Саратовский колледж искусств, 2017. С. 9.

⁹³ Колокол [online]. Dostupné z: <https://pianokafe.com/instruments/kolokol/>.